БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезиледиген.

1951 август 29 СРЕДА № 170 (2344)

ӨРТӨӨ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Эш И. В. Сталинга чоруткан чагааны таныжып турар (1 арын).
Областың ховуларында (1 арын).
ПАРТИИЖИ АМЫДЫРАЛ (2 арын).
Колхоз тудуунда (2 арын).
Пролетаржи интернационализм — хостуг улустарның акы-дуңма ажылдажылгазының (адезини (2 арын).
И Цевменко. — Дүжүт дээш демиселдиң шиитпирлиг үези (3 арын).
Чер-черде бижик өөредилгези (3 арын).
Редакцияга чагаалар (3 арын).
Румынияны Совет Армияның хостааныңдан бээр чеди чыл болган оюнга холбаштыр Бухарестиге болган байырлыг хурал (4 арын).
Кореяда болуушкуннар (4 арын).
Г. Рассадин. — Милитаризацияның дарлалының адаанда (4 арын).

Дүжүт ажаап алыышкынында чидириглер-биле демисел—чугула сорулга

Дүжүт ажаап алыышкыны база тараа белеткелдери политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүннүң байдалында эртип турар. Бо чылын областың колхозчу ховуларында тараа дүжүдүнүң чаагай болуп турары болза, эр, херээжен колхозчуларының, МТС-тернің механизаторларның часкы, чайгы үеде күжениишкиннiг ажылдарының кайгамчыктыг түннелин көргүзүп турар.

Тараа кезилдези эгелээриниң ырак мурнунда-ла көдээ ажыл-агый органнары, колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар ажаап алыышкынны кыска хуусаада чидириг чокка чедиишкинниг чорударынче, көдээ ажыл-агый продукцияларын дужаарының талазы-биле күрүне мурнунга боттарының хүлээлгелерин колхоз болгаш совхоз бүрүзү өй-шаанда күүседиринче, четчир хемчээлдиг бедик шынарлыг боттарының үрезиннери-биле колхозтарны болгаш совхозтарны хандырарынче, мал чеминиң, камгалалдың, үрезиннің, магадылалдың фондуларын колхозтарда тургузарынче болгаш колхозчуларның материалдыг байдалын бедиринче онза кичээнгейин салган турган. Бо сорулгаларны күүседиринче бодалдыг болгаш организастыг кирген, ажаап алыышкынның бүгү участоктарынга шыңгыы хыналданы тургускан черлерде ажаап алыышкын ажыл дары чедиишкиннiг чорутунуп турар Ындыг болза-даа, ажаап алыышкын ажылында улуг четпестерлиг, ооң ужурундан тарааларның улуг чидириглерин болдуруп турар колхозтар болгаш МТС-тер эвээш эвес.

Элээн хөй районнарда көдээ ажыл-агый органнары бо чылын тарааларның эрте быжып турарын өөренип көрбээн, ол дугайында хайгаарал салбаан болгаш массалыг ажаап алыышкынны калбартырынга озалдаашкынны болдуруп турар. Комбайнарны болгаш ажаап алыышкынның өске-даа машиналарының ажылын багай организастаанындан ажаап алыышкынның хуусаазын узамдыктырып турар. Бо бүгү болза, рааларның сыпка үр туруп, черже төктүрүнге чедирер. Чамдыкта комбайннар тарааның сывын бедик кезип, комбайннарда тараа туттурукчулары чок болуп турарындан тарааның чидирии көвүдеп турар.

Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Каа-Хем, Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Таңды болгаш өске-даа чамдык районнарның дыка хөй колхозтары тараа кезилдезин массалыыбыле калбартырын улуу-биле хожудадып, эвээш эвес үнелиг үени эртирген. Бо районнарда ажаап алыышкынның темпилери ам-даа куду. Бо болза, көдээ ажыл-агый органнарының талазындан ажаап алыышкын ажылдарын багай организастаанының, комбайннарны болгаш өске-даа машиналарны багай ажыглап турарының түннели болур. Көдээ ажыл-агыйның область эргелели, районнарның көдээ ажыл-агый килдистери ажаап алыышкынның шынарының талазы-биле күрүненің шыңгыы хыналдазын хандырбайн турар. Бо бүгү болза, тарааларга хөй чидиригни таварыштырып турар. Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхоз бир дөрбелчин метр черге 85 мажактарны, ол-ла районда «Бай-Булун» колхоз 60—70 мажактарны, Бии-Хем районда «Победа», «Кызыл сылдыс», «Кызыл тараачын» колхозтар бир дөрбелчин метр черге 40—50 мажактарны каап, Тес-Хем районда Сталин аттыг колхоз гектар бүрүзүнден 15 хуу дүжүттү чидирип турар. Ол ышкаш тарааның бастырылгазының, база сөөртүлгезиниң үезинде тараалар чидиригге таварыжып турар. Ынчааргa көдээ ажыл-агый органнары, колхозтар баштаар черлери ол четпестер-биле эптежип турарлар.

Каа-Хем районда дүжүт ажаап алыышкыны база багай чоруп турар. Ажаап алыышкынны чорударынга район багай белеткенген. Районнуң колхозтары ажаап алыышкынының болгаш тараа арыглаарының машиналарының, молотилкаларның, транспорт херекселдериниң септелгезин мынчага чедир дооспаан, шыыглыг шаннарның, подтоварниктернiң, тараа кургадыр черлернiң септелгезинге чаа эгелеп кирген. МТС ийи комбайнны септеп дооспаан. Септелгениң багындан, база техниктиг тудагдалдарның хараазыбиле «Сталинчы орук», «Ленинчи орук» колхозтарда комбайннар болгаш ажаап алыышкынның өске-даа машиналары анаа туруп турар. Комбайннардан тараа сөөртүр транспортту четче хандырбаан. Чижээ, «Сталинчы орук» колхозта үш комбайнның тараазын чүгле бир автомашина сөөртүп турар. Тараалар эки бышпаан, ам-даа чиг деп чылдак-биле тараа кезилдезин узамдыктырар дээр хөөн Каа-Хем районнуң удуртукчуларында бар.

ВКП(б) райкомнарының райкүүскомнарның, районнарның көдээ ажыл-агый килдистериниң чамдык удуртукчулары дүжүт ажаап алыышкынын кыска хуусаада чидириг чокка чорударынче чугула хемчег албайн, ажаап алыышкында четпес фактылар-биле эптежип, ажылды үрей кылырларга тааржып, ооң-биле күрүнеге, колхозтарга болгаш колхозчуларга улуг когарал чедирип турарлар. Амгы үеде партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының бир дугаар хүлээлгези болза, дүжүттүң чидириглерин узуткаар талазы-биле хемчеглерни колхозтарга, МТС-терге чорудары, тарааларны бедик шынарлыг ажаап алырының мурнакчы аргаларын шиңгээдип алыр талазы-биле колхозтарга, МТС-терге дузаламчы көргүзери, колхозтарның, база МТС-тер ажылдакчыларының ортузунга кижизилге ажылын күштелдирери болуп турар.

Дүжүт ажаап алыышкынын дүргедедиринче, организастыг чорукче, ажаап алыышкын ажылдарының шынарын бедиринче шиитпирлиг хемчег ап, комбайннарның техниктиг чылдаганнарындан база колхозтарның талазындан комбайн агрегаттарынга эки дузалашпаанындан комбайннарның анаа туруп бээр чоруун узуткаарын чер болганга чеҗдип алыры чугула. Көдээ ажылагый органнары бүгү комбайннар болгаш ажаап алыышкынның өскедаа машиналары тарааның чидириглерин болдурбазының хереклелдерибиле дерип чепсеглетинген турарының шыңгыы хыналдазын тургузар хүлээлгелиг. Тараазын кескен бүгү ховуларда төгүлген мажакты хол болгаш аът дырбааштары-биле ыяавыла бөлерин хандырар херек. Көдээ ажыл-агый органнары, колхоз баштаар черлери комбайннар-биле чергелештир бүгү бөдүүн машиналарны ажаап алыышкынче киирбишаан, тарааларның кезилдезинiң, сноп баглаашкынының, сарааттаашкынының болгаш бастырылганың аразынга үзүктелиишкинни болдурбас ужурлуг.

Ажаап алыышкынның шынарын хынаарының эки формазы тараазын кескен шөлдерни колхозтар даргалары бригадирлерден ыяавыла хүлээп алыры болур. Ону хажык чокка боттандырарын колхоз бүрүзү ыяавыла чеҗдип алыр херек.

Колхозчу көдээниң ажыл-ишчилери, дүжүт ажаап алыышкынын, тараа белеткелдерин үлегерлиг чорудар, ынак Төрээн чурттуң алдары болгаш күчү-шыдалы дээш, тайбың дээш совет улустуң ниити демиселиниң хереенге боттарының салыышкынын киирер дээш патриоттуг изиг күзел-чүткүл-биле амыр дыш чок ажылдап, ажаап алыышкынның шынарын бедидип, темпизин дүргедедиилиңер!

Ай планын ажыр күүсеткен

ШАГААН-АРЫГ, (Телефон-биле). Улуг башкы Сталинга чоруткан чагаага алган хүлээлгелерин ажыр күүседир дээш демисешпишаан, күрүнеге тараа дужаалгазының, август график планын Улуг-Хем району август 23-те 104 хуу күүсеткен.

Дүжүт ажаап алыышкынының ажылынга Ленин аттыг, Жданов аттыг колхозтар болгаш Ворошилов аттыг, «Кызыл тук» көдээ ажылагый артельдери эң мурнакчы үлегерни көргүскеннер.

Районнуң социалистиг ховуларының ажыл-ишчилери ынак Төрээн чуртунуң чаагай чоруунга боттарының салыышкынын киирип, тараа дужаалгазының ниити күрүне планын хуусаа бетинде күүседир дээш кызымак ажылдап турарлар.

Воронеж область. Докучаев аттыг эртем шинчилел институту тараа культуразының элбек дүжүдүн өстүрген.

Чурукта: „Степная—135" деп кызыл-тасты арыглааш колхозтарже чорудуп турары.

Чуруу **Л. Зенинниий.** СЭТА-ның пресслишези.

Белоруссияның ховуларында чаа машиналар

МИНСК. Полесск областың Калинович районунуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинче Гулевичиниң шык шинчилеп сайзырадыр станциязының арык казыкчызы чеҗдип келген. 500 ажыг чер казыкчыларының күжүн солуп турар ол чаа машина болза, колхозтуң малгаштыг черлеринге кургадыр арыктарны ажылдап кылыр.

Бо чылын Белоруссияга үш шык сайзырадып кылыр болгаш он машина-мелиоративтиг станциялар тургустунар. Ол машиналар-биле ук станциялар болза, улуг-улуг шөлдериң муң-муң гектар шыктыг черлерин кургадыр болгаш чамдык шыктарны улам экижидер.

Дайын сөөлүндеги чылдарда республикада көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин механизастаарының деңнели дыка бедээн. Ам Белоруссияның колхозтарының ховуларында ийи катап хөй тракторлар, бүдүн чартык катап хөй санныг комбайннар, дайын мурнундагы чылдан үш катап хөй хендир комбайннары, база ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа муң-муң машиналары ажылдап турар.

(СЭТА).

Улуг тудугларның районунда өртээлдер

Хем флодунуң министерствозу Днепрде, Каховка районунда, Запорожьеде, Никополь районнунда хемниң чаа өртээлдериниң төлевилелдерин чогаадып кылган. Ол өртээлдерге Каховканың суг күжүбиле ажылдаар электростанциязының тудуушкунунга херек материалдарын болгаш өске-даа чүктерни хүлээп алыр чер тургузар.

Никополь хоорайның чоогунда Любиновский районунда улуг өртээл тургустунуп турар, оортан суг күжү-биле ажылдаар электростанцияның болгаш ажылчын суурларның тудуушкунунга херек даштарны чедирип бээр.

Каховканың суг шыгжамырының, Муруу-Украин болгаш Сонгу-Крым каналдарның транспорт талазыбиле өлевилелдери чогаатының турар. Ол каналдарга чүктерни чорударынга болгаш хүлээп алырынга херек үжен бир өртээлдерни тудар деп планнап турар.

(СЭТА).

Хой ажылындан хөй орулгалар

СТАВРОПОЛЬ. Левокумский районунуң «Красный буденновец» колхозунда хойнуң баш саны 26500 болуп турар. Ооң иштинден нарын дүктүг үрелиг хойлар 9 муң болуп турар.

Хой ажылы колхозка чылдың-на хөй орулганы берип турар. Ооң түннелинде күш-хүнүнүң үнези бедип турар. Энир чылын хой ажылындан орулга 1410 муң рубль болган, ам 2700 муң рубль чыгыы болур деп турар. (СЭТА).

Эш И. В. Сталинга чоруткан чагааны таныжып турар

ЧАА-ХӨЛ

ЧАА-ХӨЛ, (телефон-биле). Август 23-те Чаа-Хөл районнуң төвүнге көдээ ажыл-агыйның районда тускай эртемниглериниң хуралы болган. Аңаа Тыва автономнуг областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, МТС-териниң, совхозтарының ажылчыннарындан болгаш бүгү ажылчы чоннарындан улуг башкы И. В. Сталинга чоруткан чагаазын область солуннарында парлап үндүргени-биле танышкан.

Көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери анаа сөс ап үве чугаалааш, улуг башкы Сталинның мурнунга алган социалистиг хүлээлгелерни алдарлыы-биле күүседир дугайында бедик патриотчу күзел соруун илередип турганнар. Олар малдың баш санын өстүрер болгаш продуктулуун бедидер талазы-биле моон адаанда чаа хүлээлгелерни алганнар:

1951 чылда чылгы малдың баш санын өстүрериниң планын 14 хуу ажыр күүседир, инектиң баш санын өстүрериниң планын 3 хуу ажыр күүседир, хой болгаш өшкүнүң баш санын өстүрериниң планын 15 хуу ажыр күүседир болгаш бо чылын малдың чаш төлүн 101 хуу камгалап алыр.

Ленин аттыг колхозта зооветпунктунуң эргелекчизи эш Васильев хуралга санал берип үве чугаалааш, Ленин аттыг колхоз бүгү малдың баш санын 119 хуу өстүрер болгаш чылгыны 113 хуу, инекти 102 хуу, хой болгаш өшкүнү 123 хуу өстүрер деп медеглээн. Ооң дараазында «Тиилелге» колхозтуң мал эмчизи эш Сундуй сөс ап үве чугаалааш, ук колхоз бүгү малдың баш санын 118 хуу өстүрер болгаш чылгыны 107 хуу, инекти 102 хуу, хой болгаш өшкүнү 122 хуу өстүрер деп медеглээн.

Көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери районнуң колхозтарында ам үеде тудуп турар беш самаан кажааларның тудугларын сентябрь 20-ниң бетинде кылып доозар болгаш ышкаш удур малдың бүгү белеткелдерин ол-ла хуусааның иштинде бүрүн доозар деп доктаадып алган.

К. ОНГА.

СҮТ-ХӨЛ

СУГ-АКСЫ, (телефон-биле). Бо чылдың август 24-те Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Тайгада «Большевик» колхозта партия эге организациязының бүгү коммунистериниң хуралы болган. Аңаа Тыва автономнуг областың бүгү ажылчы чоннарындан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш И. В. Сталинга чоруткан чагаазын область солуннарында парлап үндүргени-биле танышкан.

Колхозчу коммунистер улуг башкы Сталинга чоруткан чагаада алдынган хүлээлгелерни социалистиг төрээн чурттуң мурнунга чаагайыбиле күүседир бис деп большевиктер сөстерин бергилээн болгаш ооң кырынга чаа, немелде хүлээлгелерни база алган. Чүл дизе, дүжүт ажаап алыышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаар ажылдарны сентябрь 5-тиң бетинде бүрүн доозар, мал чеми белеткээриниң планын чоокку хүннер иштинде күүседир, колхозтарның ниитилештирген малынга чылыг кажаалар тударын ноябрь 1-ниң бетинде бүрүн доозар болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринче угланган өске-даа чаа-чаа хүлээлгелерни алган.

А. АГБАН.

Областың ховуларында

Тараа дужаары үргүлчүлеп турар

ШАГААН-АРЫГ, (телефон-биле). Улуг-Хем районнуң колхозтары август 20-ге чедир күрүнеге тараа дужаарының планын ниитизи-биле 19,7 хуу күүсеткен. Ооң иштинде Ленин аттыг колхоз күрүнеге 89 тонна тараа дужаар планын 91 тонна кылдыр ийикпе азы планын 102 хуу күүсеткен. Ол колхоз ам МТС-тиң ажылдап бергени дээш натур төлевиринге тараа дужаарын үргүлчүлеп турар.

Күрүнеге тараа дужаарының талазы-биле Ленин аттыг колхозтуң дараазында Ийи-Талда Жданов аттыг колхоз чоруп турар, ол колхоз бо чылын күрүнеге 68 тонна тараа дужаар планныг тургаш август 20-де 56 тонна тарааны күрүнеге дужааган ийикпе азы планын 82 хуу күүсеткен. Ооң дараазында Ворошилов болгаш Киров аттыг колхозтар чоруп турар.

Районнуң колхозтары график планы ёзугаар август 20-де күрүнеге 152 тонна тараа дужаар ужурлуг тургаш херек кырында 306 тонна тарааны дужаап киирген ийикпе азы график планын 200 хуу кылдыр күүсеткен.

Чамдык мурнакчы колхозтар дүжүт ажаап алыышкынынче бүгү күштерин салып, чедиишкиннiг ажылдап турарының түннелинде күрүнеге тараа дужаар ажылдың талазы-биле олар эки көргүзүглерни берип турар болза-даа, чамдык колхозтарда күш-ажылды багай организастап турарының хараазы-биле ол ындыг колхозтар амдыгаа чедир күрүнеге тараа дужаарынче эгелеп кирбейн турар. Чижээ, Улуг-Хем районда Димитров аттыг, Маленков аттыг, «Искра», «Кызыл тук», «ТАР. 10 дугаар улуг хурал» болгаш Сталин аттыг колхозтар август 20-ге чедир күрүнеге килограмм-даа тараа дужааваннар. Ол ышкаш районнуң хуу ажыл-агыйлары август 20-ге чедир күрүнеге чаңгыс килограммдаа тараа дужааваан.

Дүжүт ажаап алыышкынын дүргедедир болгаш күрүнеге тараа дужаар ажылды чогуур өйүнде күүседир төлээде, бо талазы-биле хожудап турар колхозтарны болгаш хуу ажыл-агыларны ол байдалындан чайлаткаш шалыпкын темпи-биле жылдадыр чорукту районнуң эргеажыы күштүү-биле негеп турар.

В. ПАВУ.

Тараа чидириглери-биле демисежир

Чаа-Хөл районнуң чамдык колхозтары дүжүт ажаап алыышкынынга улуг чидириглерни болдуруп, ажаап алыышкын ажылын организас чок чорудуп турар.

Молотов аттыг колхозта эш Дажы бригадирлээн хову бригадазы бир дөрбелчин метр черге-ле 85 молдурук кызыл-тасты, азы 1955 борбак (45—50 грамм) тарааны каап турар. Бригада сөөлгү үеде кескен 13 гектар кызыл-тастың гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 4,5 центнер тарааны чидиргге таварыштырган. Бригаданың сноп баглакчылары колхозчуларында хол дырбааштары чок.

«Бай-Булун» колхозта Дамдын-оол бригадирлээн хову бригадазы хол болгаш аът дырбаажы чогундан, бригадада күш-ажылдың сагылга-чурумунуң кошкаандан, бир дөрбелчин метр черден 35 — 40 грамм, азы гектар бүрүзүнден 3,5—4 центнер тарааны чидирип турар Сталин аттыг колхозта тараа чидириглери база улуг болуп турар.

Чамдык колхозтарның удуртукчулары, база ВКП(б) райкомунуң колхозтарда чоруп турар төлээлери тарааларны дүрген бастырып, күрүнеге дужаатырарынче кол кичээнгей салбайн, чаңгыс талалап турарындан дүжүттүң чидириглери улгадып турары тодаргай.

Дүжүт ажаап алыышкынын кыска хуусаада эки чорудар, тараа белеткелдериниң талазы-биле күрүне мурнунга хүлээлгени чедиишкиннiг күүседир төлээде, тараа чидириглери-биле районнуң партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары, колхозтар баштаар черлери шыңгыы демисел чорудары тергиин чугула.

А. АДЫГЖЫ.

Жданов аттыг колхозта

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхоз дүжүт ажаап алыышкынынче чоокта чаа кирген. Колхозчулар баштайгы хүннерде 35 гектар кызыл-тас, 2 гектар чиңге-тарааны кескен. Олар ортумаа-биле гектар бүрүзүнден 13 центнер дүжүттү ап эгелээн.

Хову бригадазында 42 кижи ажылдап турар. Ында бүгү кижилер тус-тус хуваалдалыг ажылдарда кирген. Колхозчулар баштайгы бастырган 11 тонн кызыл-тасты күрүнеге дужааган.

М. СЫНАА.

Тараа, сиген шөлдеринде

Силос — малга эн-не хоолулуг чем. Ооң-биле кыжын мал азыраар. Кызыл районнуң «Черби» колхозунда мал чеми белеткээр бригада 75 тонна силос салыр тургаш, ам херек кырында 85 тонна силосту салган.

Чемнер силостаашкынынга колхозчулар Даңаа, Масай, Байыр-оол, Санаа олар идепкейлиг кызымак ажылдаан.

«Черби» колхоз дүжүт ажаап алыышкынының ажылын түлүктеп чоруткан. Тараа ажаап алыышкынында шалыпчылар болза, аттың тараа кезер машиназы-биле Маадыны хүнде ажыл нормазын 120 хуу, Чооду машина-биле тараа кезер нормазын 105 хуу күүседип турар. Сноп баглакчылары Родинова, Бавыйлан олар сноп баглаарының нормазын хүн-бүрүде ажыр күүседип келген.

А. МАРТСАЙ.

Планын ажыр күүсеткен

СУГ-АКСЫ, (телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхоз (даргазы Очур, партия эге организациязының секретари Дажы) август 20-ге чедир кышкы мал чеми—сиген ажаап алырының планын 106 хуу күүсеткен. Ооң иштинде силос салырының планын 114 хуу күүсеткен. «Сталинчы орук» колхоз (даргазы эш Даваа, партия эге организациязының секретари эш Сергей) сиген планын 108 хуу, ооң иштинде силос салыышкынының планын 100 хуу күүсеткеш, районда дээре черни ээлеп, мурнакчы болуп турар.

С. САНДАН.

Сиген кезилдези үргүлчүлеп турар

Ниитиниң малынга четчир санныг чем белеткеп алыр дээш Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозтуң кежигүннери кызымак чүткүлдүг ажылдаан. Сиген ажаап алыышкынында колхозчулар дөрт неделя ажыг үениң дургузунда ажылдааш, 940 тонна сигенни кезип белеткээш, 35 сараат кылдыр тургускан, оон ынай 22 тонна силос салыр тургаш, херек кырында 32 тонна силос салган. Ынчангаш колхозчулар сиген белеткелиниң планын долдур күүсеткен. Бригадалар сиген ажаап алыышкынын ам-даа үргүлчүлеп турар.

Колхозта партия эге организациязы, ооң агитаторлары сиген ажаап алыышкын кампаниязының үезинде агитас-массалыг ажылды калбартып чоруткан, ооң-биле чергелештир колхозчулар сиген белеткелинге организастыг ажылдап турган. Ажыл нормазын хүн-бүрүде 125—150 хуу күүседип турган дээш 25 колхозчуларга, ооң иштинде Хураганчык, Бегзи, Хилишмаа, Чозар оларга колхоз баштаар чери немелде күш-хүннерин санап берген.

А. ТАМБЫ-СҮРҮН.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партияның чамдык райкомнарының эге организациялар-биле харылзаазы

Партияның область болгаш районнар конференцияларының шиитпирлерин чедишкинниг күүседир дээш партияның чамдык райкомнары партия эге организацияларыбиле харылзааны элээн экижиткеннер. Олар болза, эге организацияларның ажылдарының иштинче кирип, оларга практиктиг дуза көргүзер хемчеглерни чогуур үезинде ап келгеннер.

Оон чижээнге Бии-Хем, Таңды, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Каа-Хем райкомнарын адап болур. Олар партия эге организацияларының ниити ажылдарының дугайында отчёт илеткелдерин райкомнар бюроларынга 4–6 чедир дыннааннар.

Оон түннелинде эки ажылдыг партия эге организациялары база илереп турар. Олар боттарының хамаарышкан черлеринге партийжи удуртулганың ролюн бедиткеннер. Чөөн-Хемчик районнуң улгатыр катышкан «Коммунизмче орук» колхозта, Сүт-Хөл районнуң Кызыл Тайга сумузунда девискээр барымдаалап тургускан, база райкүүскомда партия эге организациялары ышкаш өске-даа эки ажылдыг эге организациялар көвүдээн. Эге организацияларның хөй кезии ай санында ажыл планныг болуп, партия хуралдарын доктаамал чорудуп, коммунистерге үргүлчүүн даалгаларын берип, харысаалгалыг ажылда коммунистернің илеткелдерин партия хуралдарынга дыннап турарлар. Коммунистернің идей-политиктиг билиин бедидеринге, салдынган сорулгаларны чедиишкинниг күүседиринге ол бүгү улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Оон-биле кады ВКП(б)-ниң чамдык райкомнары эге организация секретарьлериниң отчёт илеткелдерин дыннааш, чүгле кызыы доктаалдар үндүрери-биле кызыгаардатынып, ниити ажылын көрзе чогуур чамдык коштак ажылдыг организацияларны эскербейн турардар. ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкому совет албан черлеринде, совхозта, МТС-те база девискээр барымдаалап тургустунган партия эге организацияларын удуртурун кошкадып, чүгле колхозтарда партия эге организацияларынче кол кичээнгей салып турар. Ол ышкаш ВКП(б) Таңды, Чөөн-Хемчик, Каа-Хем райкомнары боттарында хамаарышып турар совхозта, МТС-терде, дуржулгалыг станцияда болгаш девискээр барымдаалаан черлерде партия эге организацияларының отчёт илеткелдерин дыннаваннар.

Харын чүгле ВКП(б)-ниң Барыын-Хемчик райкому «Советтиг Тываның 5 чыл ою», «Победа» колхозтарда, Бии-Хем райкому Ленин аттыг колхозта партия эге организацияларының секретарьлериниң ниити ажылының талазы-биле илеткелдерин бюроларга алгылаан. Оон илерээни болза, партия эге организацияларының бюролары оон секретарьлери партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылдарны эң-не куду деннелге чорудуп келгеннер.

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозта, Барыын-Хемчик районнуң «Барлык» совхозта, Бай-Тайга районнуң Көп-Сөөк сумузунда партия эге организациялары болза, боттарының база районнарның партия конференцияларының шиитпирлерин күүсетпээннер. Партияның ол эге организациялары план чокка ажылдап, партия хуралдарын таварылга кылдыр болдуруп, ажылга шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлелдиң ролюн ажыглавайн турганнар. Ынчангаш ол черлерде коммунистерниң күш-ажылга идепкейлиг киржилгези көзүлбейн, оларга бердинген партийжи даалгалар күүсетинмейн турган. Ниитизи-биле Сталин аттыг колхозта, Барлык совхозта күш-ажылдың чуруму кошкаан турган. Колхозчуларның болгаш ажылчыннарның ортузунга политиктиг лекциялар, беседалар, ыктыр номчулгалар мырыңай чорувайн турган. Совхозтуң директору эш Казанцев, кол механик Шарахматов, кол агроном Хвостов олар үргүлчү арагалап, онаашкан ажылынга ээ-харысаалга чох чоруктарны чаңгыс удаа эвес болдуруп турганнар.

Партияның Таңды, Бии-Хем, Барыын-Хемчик райкомнары партия ажылының адырларының талазының секретарьлериниң информацияларын бюрога дыннаарын үргүлчү организастап келгеннер. ВКП(б)-ниң Таңды райкомунуң бюрозу чоокта чаа малчыннар ортузунга партийжи-политиктиг ажыл дугайында, партияның кежигүн дадывырының чыылдазының чорудулгазының дугайында, районнуң партия конференциязының доктаалының эге организацияларда күүселдезинин дугайында, колхозчу тудугжулар ортузунга ажыл дугайында партияның тус-тус эге организациялрының секретарьлериниң информацияларын дыннап, тодаргай доктаалдарны үндүрген.

Партия эге организацияларының ниити ажылдарының дугайында отчёт илеткелдерин дыннаары — партия эге организациялары-биле партийжи харылзааның бир кол хевири, эге организацияларга партийжи удуртулганы экижидериниң чугула методу болур. Ындыг турбужа, ВКП(б)-ниң Бай-Тайга, Кызыл райкомнары колхозтарда, совет албан черлеринде, МТС-терде партия эге организацияларының отчёт илеткелдерин мынчага чедир чаңгызынын-даа дыннап көрбээннер.

ВКП(б)-ниң чамдык райкомнарының, ылаңгыя Чөөн-Хемчик райкомунуң бюрозу партия эге организацияларының секретарьлериниң отчёт илеткелдерин дыннааш, а оларга практиктиг дузаны көргүзерин эки хандырбайн турган. Чижээ, «Коммунизмче орук» колхозта партия эге организациязының секретари эш Кызыл-оолдуң отчёт илеткелин дыннааш, аңаа райкомдан, оон тус-тус килдистеринден кандыг дуза көргүзерин база район организациялары ол колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар дугайында чүү кылырын бодунуң үндүрген доктаалынга мырыңай ыыттаваан.

Четпестерни илередип турар чамдык фактылар болза, райкомнарның талазындан эге организацияларны удуртурун экижидер талазы-биле улам шиитпирлиг хемчеглерни алырыг негеп турар.

А. АКАРА.

Чаа өөредилге чылынга белеткелди күштелдирер

Эрткен өөредилге чылында Чаа-Хөл районнуң Хереме, Шаңчы, Кара-Тал, Чаа-Хөл сумуларынга ажылдап турган политшколалар өөредилге программазын доосканнар. Чаа өөредилге чылында партия чырыдышкынының четкизинге мындыг четпестерни болдурбас дээш ВКП(б)-ниң Чаа-Хөл райкомулында колхозтар төптеринге белеткелдиң боттуг ажылдарын чорудуп турар.

Бо чылын пропагандистерниң 6 кижи составтыг чаа отряды немей белеткетинген. Ам ажылдаар бөлүмнерниң болгаш политшколаларның дыннакчыларын таарыштыр шилип турар. Чаа өөредилге чылдизи кичээнгейлии-биле эки чорудуп турар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

Заочниктерниң чедиишкини

Чылдың-на Абаканның башкы институдунуң заочниктериниң саны өзүп турар. Институттуң 300 заочниктериниң иштинден 50 кижи башкы эртемниг эвестер. Ынчалза-даа олар бистиң областың социалистиг чаартылгазының тус-тус адырларында ажылдап тура, башкы эртемин чеьдип алырын улуу-биле күүсеп турарлар.

Бо чылын ол институтка бистин областан 50 кижи план ёзугаар көрдүнген турган болза, ам 100 кижи ында кирген. Көдээ ажыл-агый техникумунуң, көдээ ажыл-агый школазының, база фельдшер-акушер школазының тускай эртемниг дээди билиглиг 12 башкылары Абакан институдунга заочно өөреднлге-биле өөренириниң документилерин киирген. Олар тускай билиг башкылаарының эртеми чокка өзүп олурар салгакчыларны кижизидери берге деп чүвени эки билип турарлар.

Бистиң областың ийи чүс ажыг заочниктери Абакан институдунуң чайгы сессиязынга барып, лекцияларны дыннап эрткеш, зачёттарны болгаш экзаменнерни тутканнар.

Кызылдың № 3, № 1 школаларының башкылары В. Пуговкина, И. Мокшин болгаш өске-даа заочниктер институттуң өөредилге планын чедиишкиннии-биле күүсеткеннер болгаш күрүне экзаменин тудуп үнгеннер.

Чамдык заочниктер Васильева (ВЛКСМ обкомунда), А. Кызыл-оол («Шын» солун редакциязында), Мосолапова (Торгалыг чеди чыл школазының директору) Бахчевникова (№ 1 отумак школаның башкызы), Макалова (аныяктарның кежээки школазының башкызы), Дерягина («Тувинская правда» солуннуң редакциязында), Макарова (№ 7 ортумак школаның башкызы) болгаш өскелер-даа база эки дужааганнар.

Областың 500 ажыг башкылары киришкен Кызылдың башкы училищезинің заочниктериниң чайгы сессиязы база багай эвес түннелдиг эрткен. Кызымакай ажылдап, эки дужааганының түннелинде 30 кижи өзүп олурар салгакчыларны кижизидер болгаш өөредир эргенин дипломнарын алган. Ең ылаңгыя күрүне экзаменнеринге доозуп үнген заочниктер Биче-оол, Сизин, Мислимова, Авдеева болгаш өскелер-даа эн быжыг билигни шиңгээдип алганын көргүскеннер. Бо кижилерниң дыка хөйү ол-ла дораан Абакан институдунга заочно өөренири-биле киргеннер.

Өзүп олурар салгакчыларны кижизидер дээш боттарының билиин улам бедидип, заочно өөредилге-биле Абакан институдунга болгаш Кызылдың башкы училищезинге өөренип, башкы эртемни чеьдип алыр дээн башкыларның болгаш өске-даа албан организация черлеринде ажылдап турарларның саны көвүдеп турар.

И. ПРИНЦЕВ.

КОЛХОЗ ТУДУЧУНДА

Колхозтуң чазаныр чери

Улуг-Хем районнуң Чаатыда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү Д. Балдан-Комбунуң эгелекчи саналы-биле суг күжү-биле ажылдаар чазаныр черни тургускан.

Ол чазаныр чер хол-биле ажылдаарын дыка чиигеткен болгаш ында чүгле 3 кижи ажылдап турар. Ол черни июль айның төнчүзүнде тургускан-даа болза, бо кыска үениң иштинде дыка хөй ажылдарны бүдүрген. Аңаа колхозтуң чангыс аай хевирлиг чаа бажыңнарының 42 рамаларын, эрги бажыңнарның 20 рамаларын, 4 шкафты, тумбочкалыг 2 столду, 38 дагаа хааржактарын, 15 эрги, чаа столдарны болгаш дыка хөй өске үүлдерни кылган.

Балдан-Комбунуң шак ындыг эгелекчи чоруун үнелеп, ону ВКП(б) обкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлел бижии-биле шаңнаан.

Ш. КАЛГАЖЫК.

Склад тудуу

Каа-Хем районнуң Бүрен-Хем сумузунда «Сталинчы орук» колхозтуң тудугжулары 11 кижи эш Самбиниң удуртулгазы-биле 160 тонна тараа кирер узуну 40, дооразы 10 метр складты тудуп эгелээннер. Олар ам складтың ханазын салып дооскан болгаш крышалап эгелээн.

Колхозчу-тудугжулар ол складты сентябрь 1-де доозар деп турарлар. Ында эштер Сегбе, Лопсан, Чимит олар хүн нормазын ажыр күүседип, эң идепкейлиг ажылдап турарлар.

Тудуг ажылын дүргедедир

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде (даргазы Ензак, тудуг ажылының бригадири Дүндүп) тудуг ажылы четпес организастатынып турар.

Колхоз бо чылын чурттталганың 32 бажыңнарын, малдың 12 кажааларын болгаш ажыл-агыйның өскедаа тудуглары-биле кады 56 тудугларны кылыр планныг. Чылдың ам каш-ла айлары арткан. Эрткен узун хуусааның дургузунда чурттталганын чүгле чаңгыс бажыңын чижи чурттап болур кылдыр кылган. Мал кажааларының чаңгызын-даа тутпаан.

Колхозта партия организациязы болгаш колхозтуң баштаар черн тудугжулар ортузунга организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылдарны эн-не четпес чорудуп келген. Оруку-Шынаа чанында мал кажаазының тудуунда ажылдап турар 9 кижи бар, олар чүнү, канчаар кылып турарын колхозтуң баштаар черинден кым-даа барын көрбээн.

Колхоз төвүнде тудуг бригадазын шуут тараткан. Колхозта чеди чыл школазының башкыларының чурттаар бажыңнары чок, бергедеп турар.

Колхозтуң бо чугула ажылында үстүүшкүн болуп турда, районнуң көдээ болгаш колхозтар тудуунуң килдизи (эргелекчизи Пуговкин) кандыг-даа хемчег албаан.

Бистиң ынак баштыңчывыс эш И. В. Сталинның мурнунга алган хүлээлгелерни ажыл-агыйның, культураның бүгү адырларының талазы-биле чедиишкинниг боттандырар дээш организастыг ажылдар талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни районнуң удуртур органнары чорудар херек.

Д. САНДАН.

Идепкейлиг күш-ажылчы болгаш активчи

Сегбе Чаш-Уруг Каа-Хем районнуң «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазынга 1949 чылдың бээр ажылдап келген.

Бодунуң кылып турар ажылынга ол эки мергежээн. Тудугнуң кадыгберге ажылынга эр кижилер-биле дөмей ажылдап турар. Ол харын колхозтуң тудуг бригадазының бир звенозун удуртуп турар. Ында ажылдап турарлар шупту хереженнер.

Олар саман-биле бажыңнар кылып турарлар. Бо талазы-биле Сегбе ёзулуг мастер болу берген. Саман кылырының талазы-биле хүнбүрү ажыл нормазын ол боду 110—115 хуу күүседип турган.

Олар кылдынган саманнар-биле ам 2 бажыңнарны тутканнар. Баштайгы бажыңны 14, а бирээзин 8 ажыл хүннеринде доосканнар. Бажың тудар ажылга эш Сегбе хүн нормазын 130—135 хуу күүседип турар. Бо чылдың август 15-ке чедир 218 күш-хүнүн ажылдап алган.

Ол болза, күш-ажылга бодунуң шалыпчы үлегерин көргүспүшаан, колхоз бүдүрүлгезинде база бир организакчы болгаш активчи коммунист болуп турар. Оон ады колхозтуң хүндүлел самбыразында база бар.

Эш Сегбе Биче-Уругнуң удуртулгазында хереженнер саман-биле бажың тудар ажылын үргүлчүлеп турар.

С. КУМААЖЫК.

Пролетаржы интернационализм — хостуг улустарның акы-дуңма ажылдажылгазының үндезини

Делегейниң ийи дугаар дайынынга Совет Эвилелиниң бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгези, хосталгалыг улуг сорулганы Совет Армияның чайыннандыр күүседкени империалистиг реакцияның күштерин демократияның болгаш социализмниң күштериниң чүгле шериг болгаш эконом талазы-биле тиилелгези болган эвес, харын ол тиилелге болза, фашизмниң мораль-политик талазы-биле база аштырышкыны болган. Араатанзыг национализмниң болгаш раса талазы-биле көрүшпес чоруктуң гитлержи идеологиязы бүгү расаларның болгаш нацияларның дең эргелиниң идеологиязынга, улустарның найыралының идеологиязынга аштырган.

Фашистиг халдакчылэрны шериг эконом болгаш мораль-политик талазы-биле Совет Армияның делегейниң ийи дугаар дайынынга чылча шапканының түннелинде Төп болгаш Мурнуу Чөөн Евроланың элээн чурттары империалистиг лагерьден хоорулган. Польшаның, Чехословакияның, Венгрияның, Румынияның, Болгарияның, Албанияның улустары черниң революсчу реформазын, үлетпүрну, транспортту болгаш банкыларны национализастаарын, база даштыкы садыгның күрүне монополиязын боттандырган, боттарының чурттарынга капитализмниң дазылдарын тура тырткан болгаш чаа амыдыралды тургузарының оруунче, социализмниң суурун салырының оруунче кирипкеннер.

Даштыкы империализмниң болгаш феодалдыг реакцияның күштерин кыдат улустуң ажып тиилээни бүгү-делегей империализмниң бүгү системазынга эң күштүг соруушкунну таварыштырган. Чаңгыс-аай, тайбыңга ынак, демократтыг Германия дээш демиселдиң тугун бединбиле көдүрген Германияның демократтыг республиказының тургустунганы Европаның хөгжүлдезинге эргиделиг чорук болган.

Империалистиг дарлалдан ол чурттарның хосталганы-биле оларның төөгүзүнге чаа үе ажытынган, ол чүл дизе, ол чурттарның национал болгаш социал талазы-биле чиңгине катап тургустунганы, ол чурттарның аразында харылзаалаларының төөгүзүнде чаа үе — чиңгине акы-дуңма эвилелдиң болгаш найыралдыг кады ажылдажылганың быжыглаашкынының үези ажытынганы ол болур.

ССРЭ-ниң улустары-биле улус демократтыг чурттарның аразында тургустунган, төөгүде турбаан чаа харылзаалар болза, улустар болгаш күрүнелер аразында харылзаалардың, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилеп, Ленин—Сталинның принциптеринге үндезилеп хөгжүп турар харылзааларның чаа хевири болуп турар. Улустар аразының харылзаалары ның ол улуг принциптери болза, улуг болгаш бичии улустарның долу деңгелинин барымдаалап турарлар, ол принциптер бот-бодунга акы-дуңма дузаламчы-биле болгаш социализмниң тиилелгези дээш марксисчи-ленинчи тиилетирбес туктуң адаа-биле чаңгыс-эптиг демиселге быжыглатынганнар.

Эконом, культура болгаш политиктиг амыдыралдың бүгү адырларынга, база улустар аразының политиказынга пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилетинген акы-дуңмалышкы кады ажылдажылганың харылзаалары тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының херээнге ол чурттарның улуг салыышкыны болур. Тайбың дээш дем катышкан демисели, эконом болгаш садыг талазы-биле чоок харылзаалары, техниктиг болгаш бүдүрүлгелиг дуржулганың доктаамал солуушкуну, эртем болгаш уран-чүүлдер ажылдакчыларының аразында, массалыг хөй-ниити организацияларының аразында үре-түннелдиг харылзажыышкын хүн келир тудумна быжыгып турары ол найыралдыг харылзааларның эн чугула үүлдери болуп турар.

Хосталган улустарның пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилетинген быжыг эвилели болгаш кады ажылдажылганы сорук киирикчи чангыс-аай идеябиле — капиталистиг дарлалдан адырылган, аш, түрелги болгаш ажыл-чок чорукту билбес, ажылчы чоннарның эрге-медел чок чоруун, капиталистерниң болгаш помещиктерниң туразында чаңнаашкынын узуткаан социалистиг ниитилелди ургузарының идеязы-биле синникен болуп турар. Социалистиг ниитилелди тургузуп апкан болгаш социализмден коммунизмче шилчиирин чедишкинниг боттандырып турар Совет Эвилели-биле эвилел болгаш найырал болза, улус демократтыг чурттарның күчүлүг, сорук киирикчи ол идеяны боттандырар демиселинге онза улуг ужур дузалыг. ССРЭ болгаш улус демократтыг чурттарның аразында эвилел болгаш найырал улус демократтыг күрүнелернин социализмче оруктап хөгжүүрүнүң кол үүлү болур.

Тайбың, демократия болгаш социализм лагеринде чурттарның аразында харылзааларның үндезини болур пролетаржы интернационализмниң принциптеринге удур империализм болгаш дайын лагеринде чурттарның аразында харылзааларның үндезини болур буржуаз национализмниң араатанзыг идеологиязы туруп турар.

«Национал талазы-биле идегешпес чорук, национал талазы-биле онзагай чорук, национал талазы-биле көрүшпес чорук, национал талазы-биле үскүлежиишкиннер харын националдың «төрүтүнге-ле» тывылган кандыг бир «чөнгээлиг билиг-биле эвес, а империализмнин өске нацияларны чагырып алыр күзелинге болгаш национал кулданыышкынның мурнунга ол нацияларның коргуушкунунга чүткүдүп болгаш деткидип турарлар. Делегей империализми туруп турда, ол күзел-даа, ол коргуушкун-даа бар болурлар, — ынчангаш чурттарның канчаар-даа аажок хөй нуруузунда национал талазы-биле идегешпес чорук-даа, национал талазы-биле онзагай чорук-даа, национал талазы-биле көрүшпес чорук-даа, национал талазы-биле үскүлежиишкиннер-даа бар болурлар». (И. Сталин).

Кижи көөр хөңнү чок кара чоруктун, националдар аразынга көрүшпес чорукту кыпсырының, хан төгүүшкүннүг, эжелекчи дайыннарның болгаш бир нацияларны өске нацияларның кулданырының идеологиязы болур буржуаз национализм ам бистиң хүннеривисте америк империализмниң тугу, дайын кыпсыкчыларының тугу болу берген.

Ам үеде америк империализм делегейниң империалистиг реакциязының төвү, улустарның эн-не дерзии дарлакчызы, тайбыңның болгаш социализмниң кол дайзыны болуп турар. АКШ-биле оон «эвилелчилериниң» аразында харылзаалар болза, каржызы-биле дужаарының болгаш согуру-биле чагыртырының, ажык дээрбедээшкиннің болгаш маршаллчыткан чурттарның национал байлактарын империалистернин хемдиириниң база ол чурттарның боттарының национал хамаарышпас эргезин долузу-биле оскунарының харылзаалары болур-дур.

Империалистиг күрүнелернин америк-англи бөлүү кедергей хөй чепсек бүдүрериниң оруунче кирип, делегейниң чаа дайынын ажыыбиле белеткээринче, хостуг улустарга удур дорт халдаашкыннарының чорудулгаларынче шилчип турар.

Пролетаржы интернационализмниң өжээнниг дайзыннары — барыын социалистиг болгаш титочу шпионнар, өскерликчилер империалистернин ханныг чүткүлдеринге дорт дузаламчыны берип турарлар.

II Интернационалдың баштыңчылары 1914—1920 чылдарда-ла «империалистиг дээрбечи чоруктун киржикчилери» болуп турганнар деп Ленин бижээн. Оон соңгаар чылдарда олар империалистернин кем-буруулуг авантюраларынга ажык киржилгези-биле боттарын туюлунга чедир бужартатканнар. Национал өскерликчи болурун болгаш чашпаалаарын, ССРЭ-ни болгаш улус демократтыг чурттарны хоптаарын болгаш делегейниң чаа дайынын белеткээринге идепкейлиг киржирин амгы барыын социалистиг баштыңчылар боттарының политиказының кол удуртулгазы болдуруп алганнар. Оларның хатап тургусканы «социалистиг интернационал» болза, империализмниң шынчы айбычыларының чыындызы болуп турар. Оон карачаңгыс сорулгазы болза, улустарның национал алдар-хүндүзүн болгаш күрүне талазы-биле хамаарышпас эргезин эң бужар бак чөңгээ, хоп болгаш меге-биле чок болдурары америк империализмниң агрессчи планнарын кандыг-даа аргалар-биле агартыры болуп турар. Улустар аразынга найырал дээш, ылаптыг демократия дээш, социализм дээш болгаш тайбың дээш туржуп турар бүгү-ле кижилерге удур демиселди олар антикоммунизмниң хирлиг лозунунуң адаа-биле чорудуп турарлар. Америк империализмниң бүгү делегейге тергиидээринче оруун олар космополиттиг пропагандазыбиле арыглап бээрин оралдажып турарлар.

Югославияда эрге-чагырганы эжелеп алган, бодунуң улузун садыпкан болгаш америк-англи империалистерге боттары сатыныпкан Тито—Кардель—Ранковичниң дээрбечи бөлүү база ол-ла араатанзыг сорулгаларны боттандырарын оралдажып турарлар. Титонуң бөлүү Югославияга капиталистиг ёзу-чурумну катап тургузуп, югослав улустуң хамык революсчу чаалап алыышкыннарын узуткаааш, ам дээрезинде эрге-чагырганы ханныг террорнуң болгаш чагырганың фашистиг аргаларының дузазы-биле тудуп турар. Ол дээрбечи бөлүк Югославияны эжелекчи империалистиг күрүнелерниң чепсээ болдургаш, социализм болгаш демократияның лагеринге удур, бүгү делегейниң коммунистиг партияларынга удур, улус демократиязының чурттарынга болгаш ССРЭ-ге удур демиселге империалистиг бөлүктербиле катыжа берген.

Ындыгның төлээзинде, коммунистиг болгаш ажылчын партиялар пролетаржы интернационализмниң тугун бедик тудуп, интернационализмниң ленинчи-сталинчы шынчы принциптеринге туюлунга чедир шынчы болуп, ол принциптерни улустарның акы-дуңма кады ажылдажылгазының үндезиннериниң үндезини деп көрүп камгалаар.

Улустар аразының найыралының болгаш кады ажылдажылгазының улуг Сталинга үндезилетирген үндезиннери хүн келир тудум-на өзүп, быжыгып турар. Келир үе пролетаржы интернационализмниң тугунуң адаанга, тайбың, демократия болгаш социализмниң тугунуң адаанга катышкан хостуг улустарның болур. Ол улустарга болгаш чурттарга дайын херек чок. Оларга боттарының канчаар-даа аажок улуг планнарын күүседиринге тайбың херек. Оон ужурунда ол чурттарның улустары тайбының организастыг фронтузунуң мурнуку одуругларында чоруп турарлар.

Бүгү кижилер, бүгү улустар быжыг болгаш үр тайбынны сонуургап турарлар. Ынчангаш, тайбынның айыылга таваржыр деп турарын, ол тайбынны камгалаары чугула болуп турарын билгеш, бүгү чурттарның улустары тайбың дээш, беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбының Пактызын чарары дээш демиселди күштелдирер дугайында Тайбың талакчыларының Бүгү-делегей Чөвүдеринин сорук киришкиннинг кыйгырыын деткип турарлар.

(«Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы «дээш» деп солундан).

Дүжүт дээш демиселдиң шиитпирлиг үези

Бистиң областың көдээ ажыл-агыйынга большевик партияның, совет чазактың хүн бүрүде көргүзүп турар канчаар-даа аажок улуг дузаламчызының ачызы-биле, база областың колхозчуларының, МТС-терниң болгаш совхозтарчың ажылчыннарының күжениишкиниг күш-ажылының ачызы-биле көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының чаагай дүжүдү чер болганда эки үнген.

Эш Сталинга чоруткан чагаага алган хүлээлгелер талазы-биле социалистиг чарыштың түннели часкы-чайгы үениң дургузунда социалистиг ажыл-агыйның көдүрлүүш-күнүнге баштайгы чедиишкиннер-биле алдаржаан. Ындыг болза-даа, колхоз болгаш совхоз ховуларының ажыл-ишчилери чеңдип алдынган чүүлдерге оожургавайн, чүгле байлакшыл дүжүт өстүрери тиилелгени чеңдип алганы ол эвес, кол чүве дүжүттү чогуур өйүнде чидириг чокка ажаап алыры, колхоз, совхоз болгаш күш-ажылчы тараачын ажыл-агый бүрүзү көдээ ажыл-агый продуктуларын дужаар талазы-биле күрүне мурнунга боттарының хүлээлгелерин өй-шаанда күүседири, колхозтар болгаш совхозтар четчир хемчээлдиг бедик шынарлыг боттарының үрезиннери-биле хандыртынары, колхозтарга мал чеминиң, камгалалдың болгаш ниитиниң өске-даа фондуларын тургузары болгаш колхозчуларның ажылдаан күш-хүннеринге тараа бээрии көвүдедири болур. Көдээ ажыл-агый чылын доозарының шиитпир сорулгазы ол болур.

Колхозчулар, механизаторлар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери ам ховуларда ажылдавышаан, дүжүттү дүрген болгаш эки ажаап алыр, күрүне мурнунга боттарычын хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш күзел-чүткүлүн салып турарлар. Тараа — чурттун байлаа, күрүне болгаш колхозтар тарааны база өске-даа продуктуларны хөйнү алган тудум-на улустун материалдыг чаагай чоруу дүрген бедиир, бүгү делегейге тайбыңның идегелдиг чөленгиижи — бистиң Төрээн чуртувус — байлак болгаш күчү-шыдалдыг болур деп чүвени олар эки билирлер.

Бистиң областың колхозтары көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүдүн чогуур өйүнде чидириг чокка ажаап алырының, тараа белеткелдериниң күрүне планын хуусаа бетинде күүседириниң бүгү аргалары бар. Ажаап алыышкын кампаниязында уткуштур областың көдээ ажыл-агыйы болза, көдээ ажыл-агыйның чаа техниказы-биле улам немешкен. Чижээ, эрткен чыл-биле дөмейлээрге комбайннарның саны 117 хуу өскен, оларның хөй кезии боду чоруур комбайннар болуп турар. Тракторларның саны 20 хуу көвүдээн. МТС-терге-даа, колхозтарга-даа чүүк сөөртүр автомашиналарның саны элээн көвүдээн, көдээ ажыл-агыйның ажаап алыышкын машиналары — жаткаларның, лабогрейкаларның, сортировкаларның, веялкаларның паркызы немешкен. Адактың сөөлүнде бо чылын дүжүт ажаап алыышкыны болгаш күрүнеге тараа дужаалгазы эрткен чылдан ылгалдыг кылдыр социалистиг секторнуң колдаашкыны-биле эртип турар. МТС-терниң көдээ ажыл-агый техниказын бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарының кызыгаар чок аргалары улгатыр катышкан колхозтарда тургустунган. Колхозтарда ажаап алыышкын шөлү колхозчу-тараачын секторнуң ниити ажаап алыышкын шөлүнүң бот-деңзизиниң 74,6 хуузу болуп турар. Ынчаарга комбайннарның бар болуп турары бо чылын колхозтарның тарылга шөлүнүң 76-дан эвээш эвес хуузун комбайн-биле ажаап алыр арганы берип турар.

Колхозтарның, МТС-терниң, совхозтарның удуртукчуларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия болгаш совет органнарының сорулгазы болза, ажаап алыышкынның бүгү машиналарын четче болгаш бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары, ажаап алыышкында болгаш тараа бастырылгазында комбайннар, машинист бүрүзү, «Заготзернонуң» күрүне пунктуларынче тараа сөөртүлгезинде чолаачы болгаш колхозчу бүрүзү бүдүрер ажылдың хүн нормаларын чугаа чокка күүседири болур. Ажаап алыышкынның бүгү ажылдарының шынарының, бастырылганың, тарааның сөөртүлгезиниң болгаш кадагалалының эң шыңгыы хыналдазын хандырары чугула. Тарааны оорлаар болгаш самчыгдап төтчеглээр чорук-биле шиитпирлиг демисежир херек. Тода ажылчын пландан, кижилерни ажылга шын тургузарындан, шак барымдалаар ажылдан болгаш хүн бүрүнүң графигин күүседириннен дүжүт ажаап алыышкынының бүгү ажылдарының чедиишкини шуут хамааржыр.

Ындыг болза-даа, элээн хөй районнарда, МТС-терде болгаш колхозтарда ажаап алыышкын ажылдары план чок, организас чок көнчүг багай чорутунуп, ажаап алыышкында улуг чидириглер таваржып турарын дүжүт ажаап алыышкының баштайгы хүннери көргүскен.

Ажаап алыышкында тараанын чидириглери болза, ажаап алыышкынны чогуур өйүнде эгелевээнинин, ажаап алыышкын ажылдарын багай организастаанының, тараа кезилдезиниң хуусаазын узамдыктырганының, комбайннарны болгаш ажаап алыышкынның бөдүүн машиналарын багай ажыглаанының түннели болур.

Тес-Хем, Сарыг-Сеп, Шагаан-Арыг, Чадаана болгаш өске-даа МТС-тер комбайннарны шын эвес эптеп таарыштырганының база оларны тараа туттурукчулары-биле дерип чепсеглевээнинин хараазы-биле хөй санныг тараа саван болгаш пок аразында артып калып турар чорук эвээш эвес болуп турар. Комбайннар болгаш ажаап алыышкынның бөдүүн машиналары-биле ажылга тарааның сывын бедик, багай кестирип турарындан ажаап алдынмаан болгаш багай ажаап алдынган тараа мажактары ховуларда хөй артып калып турар. Чижээ, Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозта тараа мажактарының талазы-биле чидириг 15 хуу чеңдип турар. Ынчаарга Чаа-Хөл районнуң колхозтары тарааның черде төгүлген мажактарын хол болгаш ат дырбааштары-биле чыыр ажылды организаставайн, колхозтар даргалары ажаап алган ховуларны хүлээп албайн турар болгаш тарааны кескен дораан оон орнунче тракторларны киргеш, күскү чер кылдыр аңдарып, канчаар-даа ажок хөй санныг мажактарны оон-биле хөөп каап турар.

Көдээ ажыл-агый органнарының удуртукчулары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, ылаңгыя МТС-тернин, районнарның көдээ ажыл-агый кылдистериниң агрономнары дүжүт ажаап алыышкының кыска хуусаада, чидириг чокка чорударынче чугула хемчеглер албайн, ажаап алыышкын ажылдарының чорудуушкунунда улуг четпестер-биле база чидириглер-биле эптежип, база ажылды үрей кылырларга таваржып турарлар.

Амгы үеде көдээ ажыл-агый органнарының бир дугаар хүлээлгези болза, дүжүттүң чидириглерин узуткаарының, база ону моон соңгаар болдурбазының талазы-биле хемчеглерни колхозтарга болгаш совхозтарга чорудары тарааларны бедик шынарлыг ажаап алырының мурнакчы методтарын шингээдип алыр талазы-биле колхозтарга болгаш МТС-терге дуза көргүзери, колхозчуларның болгаш МТС-тер ажылдакчыларының ортузунга кижизидилге ажылын күштелдирип тургаш, дүжүтке оларның ак-сеткилдиг камныг чоруун, тарааларның камгалал кадагалалынга ак-сеткилдиг эвес харыысалга чок чорук үүлгедир, чидириглерни болдуруп, өстүрүп алган дүжүттү үрегдээр кижилерге эптешпес чорукту бүгү талабиле хөгжүдери болур.

Дүжүт ажаап алыышкының дүргедириниге, ажаап алыышкын ажылдарының организастыг чоруун болгаш шынарын бедидериниге шиитпирлиг хемчеглер алыры чугула. Техниктиг чылдагааннарның, база колхозтарның талазындан комбайн агрегаттарын багай хандырганының талазы-биле чылдагааннарның хараазы-биле комбайннарның анаа туруп бээр чоруун чер болганга узуткаарын чеңдип алыр. Көдээ ажыл-агый органнары болза, бүгү комбайннар болгаш ажаап алыышкын машиналары тарааларның сыптарын чавыс, база оргаларлыг кылдыр кезер, саван болгаш пок аразынга тараа чидириглери болдурар чорукту болдурбазының дериг-херекселдерин таарыштыр дерип чепсеглээринче хыналданы тургузар хүлээлгелиг. Комбайн чоруп турда бункерден тараа дүжүрерин чеңдип алыр ужурлуг.

Тарааларны комбайн-биле кескен соонда ол-ла дораан саваңны, покту бөлүп сараатгаарын, черде төгүлген тараа мажактарын чыып бөлер ажылды хандырары чугула. Комбайннар-биле болгаш бөдүүн машиналар-биле ажаап алыышкынны чорутпушаан, көдээ ажыл-агый органнары тараа кестирилгезиниң, сноп баглаашкынының, сараатгаашкынының болгаш бастырылганың аразынга үзүктелиишкинни болдурбас, ажаап алдынган шөлдерни колхозтар даргалары бүдүрүлге бригадаларының бригадирлеринден ынаныла хүлээп алыр ужурлуг. Ол болза, ажаап алыышкын ажылының шынарын хынаарының эки формазы болур. Ажаап алдынган шөлдерни хүлээп албайн турар черлерде чидириглер эң хөй болуп турары билдингир.

Бир дугаар хүлээлгени хуусаа бетинде күүседир күзел-чүткүлүн илередипишаан, дыка хөй колхозтар күрүнеге дужаар тараалар сөөртүлгезинин темпилерин хүн бүрүде бедидип турар. Оон-биле чергелештир мурнакчы артельдер шаннарга хөй тараалар мөөңнежип чыглы бээрин болдурбайн, ону дүрген ажылдадып, тарааларның ыяавыла деңзилээшкинин, оларның шыңгыы учёдун болгаш кадагалалын хандырып, тарааларны сөөртүр үеде чидириглерни болдурар чорукту узуткап шыдап турарлар. Ол эки үлегерни бүгү колхозтар эдерзе чогуур. Ховулардан элеваторга чедир — тараалар шуужуп турар чер болганга бичиидаа чидиригни болдурбас ужурлуг.

Ажаап алыышкында күүседип турар ажылдың шынары дээш колхозчу, механизатор, колхоз болгаш МТС удуртукчузу бүрүзүнүң харыысалгазын бедиткен черге дүжүттүң чидирии чок болур. Колхозтарның баштаар черлери ажаап алыышкын ажылдарын шынар чок чорудар болгаш ажаап алыышкынга база сөөртүлгеге тараа чидириглерин болдурар колхозчуларга болгаш ховуу бригадаларының бригадирлеринге көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын ёзугаар чогуур хемчеглерни хүлээдир ужурлуг. Боттарының буруузу-биле ак-сеткилдиг эвес ажааган участоктарының дугайында комбайнёрларга төлээр төлевирниң 30 хуузун кызырар. Дүжүт ажаап алыышкынының шынарының дугайында чогуур хыналданы хандырбаан МТС-тер директорларының, улуг агрономнарының, улуг механиктериниң күрүнеге тараа дужаалдазының планын күүседиргеи дээш шаңналдар алыр эргезин казыыр ужурлуг.

Тараа белеткелдериниң планының хуусаа бетинде база чедиишкиниг күүсетинериниң бир чугула үүлү болза, шывыглыг шаңнар, подтоварниктер болгаш тараа кургадыр черлер болур. Ол херекселдер кылдынмаан черлерге оларны кылыры чугула. Үүлүн ол херекселдер четче барда колхоз болгаш совхоз бүрүзү кандыг-даа хүннер хамаан чокка тарааны белеткеп, база күрүнеге дужаап шыдаар. МТС-терниң директорлары натура төлевиринге доңнаштыр шаңнардан тарааны боттарының машиналары болгаш кывар үүлү-биле сөөртүр талазы-биле колхозтарга дузаламчы көргүзер ужурлуг. Ынчаарга колхозтарның удуртукчулары ыяавыла дужаар тараа дужаалдазы-биле чергелештир дүжүт ажаап алыышкының баштайгы хүннеринден эгелээш тракторларның ажылдап бергени дээш тывыскан счёттар ёзугаар натура төлевирин төлээрин хандыр хүлээлгелиг.

Күскү чер аңдарары улуг ужурдузалыг болгаш бо ажылды ажаап алыышкын ажылдарындан хоорук чорудуп болбас. Тракторларның болгаш ажылчын аттарның бар болуп турары ажаап алыышкынны үүлге эки чорударын эвес, харын күскү чер аңдарарының доктааткан планын элээн ажыр күүседир арганы берип турар. Ынчангаш 1952 чылдың часкы тарылгазын эки белеткээн хөрзүнге чорудуп болур. Ындыг улуг аргалар турбужа элээн хөй, ылаңгыя Танды, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Тес-Хем, Кызыл районнар күскү чер аңдарылгазынче кандыг-даа кичээнгей салбайн турар. Ол районнар күскү чер аңдарылгазынга барык-ла эгелеп кирбээн, районнарның көдээ ажыл-агый килдистериниң удуртукчулары ол чугула хемчеглерден хоорук турар, ынчаарга МТС-тер директорлары болгаш агрономнары часкы тарылгага белеткенир талазы-биле боттарының чугула хүлээлгезин шуут утканнар. Шагаан-Арыгның, Бии-Хемниң, Сүт-Хөлдүң, Бай-Тайганың машина-трактор станциялары дүжүт ажаап алыышкынын чорутпушаан, күскү чер андарарының планын 25-тен 40 хуу чедир күүседип турарлар. Оларның ажылының чедиишкини болза, күскү чер андарылгазы болгаш ниитиниң малынга чемнер белеткээр, күскү ажылдарны дүжүт ажаап алыышкыны-биле шын дүүштүргенинде болуп турар.

Дүжүт ажаап алыышкынын кыска хуусаада чидириг чок чорудары, тараа белеткелдериниң планын хуусаа бетинде күүседири болгаш көдээ ажыл-агый чылын чедиишкиниг доозары — партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларының болгаш областың бүгү ажылчы чоннарының ыдыктыг хүлээлгези болур.

И. ЦЕВМЕНКО,
көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң начальниги.

Чер-черде бижик өөредилгези

Хүлээлгезин эки күүсеткен

Кызылдың 2 дугаар тыва ортумак школазының өөреникчизи Хертек Бинов чайгы дыштанылга үезинде көдээге бижик билбестерни болгаш бижикти биче билирлерни бижикке өөредири-биле хүлээлге алгаш, ол хүлээлгезин эки күүсеткен.

Эш Хертек Бинов 1950—1951 өөредилге чылы доостурга, Кызылдың көдээ районунуң Сесерлиг сумузунуң Эки-Оттугда бижик бөлгүмүнге башкылааш, 34 удаа кичээл чоруткан. Бижик бөлгүмүнүң киржикчилери 30 кижиден 23 кижи шуут бижик билбес турганыпдан бижикти номчуп, бижип турар кылдыр өөренген. Оларның иштинден эштер Кызыл-оол, Долума, Чаш-оол олар бижикке кончуг эки өөренгеннер.

Культармейжи Хертек Бинов бижик билбес болгаш бижикти биче билирлерни бижик бөлгүмүнче хаара тудуп, хүлээлгезин шевергин күүсеткени-биле кады солун номчулгазын база хөй удаа чорудуп, чурт иштиниң дугайында үүлдерни болгаш даштыкы медээлерни таныштырып турган.

Б. ЧИЧАН-ООЛ.

Бижик өөренир бөлгүм ажылын шынаржыдар

Таңды районнуң Элегес суур Совединде хамааржып турар Чал-Кежиг суурнуң чанында суг күжү-биле ажылдаар электри станциязын тудуп турар ажылчыннарның болгаш «Победа» колхозтуң чамдык бижик билбес болгаш бижикти биче билир колхозчуларының ортузунга бижик бөлгүмүн июнь 23-те организастаан турган. Бижикке өөренири-биле 23 кижи ат бижиткен, ындыг болза-даа, бижик өөредилгезиниң бөлгүмүнүң кичээлдери дыка үзүктелип турган.

Бижик бөлгүмүнүң башкызы Маннай-оол дыка сула ажылдап турар. Бөлгүмнүң кичээли неделяда үш катап болур турбужа, үүгле чаңгыс катап болуп турар таварылгалар бар. Ылаңгыя август 1-ден эгелээш кичээлдер шуут болбастаан. Бижик өөредилгези шынар чок чорутунуп турар ужурунда, бөлгүмнүң дыңнакчыларының барык-ла улуг нуруузу бижик билбес хевээр болган.

Бижик билбес болгаш бижикти биче билир чогуур назылыг кижилерни шуптузун бижикке өөредир дээш суур Соведи, ында партия эге организациязы тодаргай хемчеглерни ап чорудар херек. Культармейжи Маннай-оол бодунуң хүлээнген ажылын үндезини-биле экижидип чорудар ужурлуг. Бижик өөредилгезинде чеже кижи хаара туттунган болдур, олар шупту бижик билир кылдыр өөренген турар.

М. МИРЧИН.

Боттуг ажылдарны организастаар

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде (даргазы эш Чадамба) бижикти биче билирлерни болгаш билбестерни эки билир кылдыр өөредир ажыл багай организастатынган.

Чайын 4 кезек черге бөлгүмнер организастаан. Олар сөөлгү үеде ажылын шуут соксатканнар. Үүгле Алдан-Маадыр эге школазының дөртү класының өөреникчилери Тадар-оол, Шоңнаарак олар боттарының инициативазы-биле 17 кижини кичээлдедип турарлар.

Культармейжилер Шалдаак, Шура олар бо ажылды херек кырында чорударынга эң-не идепкей чок чоруун көргүскеннер.

Колхозтуң баштаар чери болгаш партия, комсомол организациялары колхозчуларның бижик билбес чоруун узуткаар дугайында чугула сорулганы үнелеп, боттуг ажылдарны организастаар херек.

О. АЛЕКСАНДР.

Мал өзүлдези дээш

Чөөн-Хемчик районда Жданов аттыг колхоз (даргазы О. Кызыл-оол) ниитиниң малының баш санын өстүрер талазы-биле эвээш эвес ажылды чоруткан. Колхозчу малчылар малды эки одарладып семирткен. Олар мал кажааларын, малдың чемин эки белеткээн.

Колхозтуң ниитиниң малының баш саны 1951 чылдың бир дугаар чартыында өзүлделиг болган. Шээр мал баш саны—125,5 хуу, инек мал баш саны—105 хуу, чылгы баш саны — 116 хуу өскен. Колхоз сиген белеткелиниң планын—11,1 хуу, чемнер силостаашкыныың планын 125 хуу күүседип алган. Шагның кайы-даа үелеринде малдың ажаалгазын суларадып болбас деп чүүгеи колхозчулар эки билир.

М. СЫНАА.

Колхоз ажылынга боттуг дуза көргүзер

Тес-Хем районнуң Кызыл-Чыраа сумузунда 1950 чылдың апрельде Сталин башкының ады-биле адатынган көдээ ажыл-агый артели организастатынган.

Көдээ ажыл-агый артели болза, улуг ажыл-агый чери болур. Оон ажыл-чорудулгазы хөй янзы болгаш тус-тус адырларга чарлып турар. Чаа организастап тургускан аныяк колхозту ажыл-агый, организас талазы-биле быжыглаары колхоз даргазының арга-дуржулгазындан, база аңаа район организацияларындан эки дузалаарындан хамааржыр.

Ындыг турбужа Тес-Хем райкүүскому, ылаңгыя оон көдээ ажыл-агый килдизи (эргелекчизи эш Биче-оол) ол аныяк колхозту хүн-бүрү практиктиг удуртулга-биле болгаш боттуг дуза-биле кончуг кошкак хандырып турар.

Колхоз даргазы эш Байгыыжык колхозту боттуг удуртуп башкарарының улуу, харын машина болгаш аът-биле түннел чок аян-чорук кылырынга ынакшып турар. Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артели эконом талазы-биле шыдалдыг колхозтарның одуруунда санатынып турар. Колхоз даргазы эш Байгыыжык, партия эге организациязының секретари эш Дугар-оол оларның багай ажылдап турарының чылдагаанынбиле колхозтуң ажылы эки сайзыравайн турар. Колхозта күш-ажылды багай организастаан, күш-ажылдың сагылга-чуруму сандаргай байдалда турар. Колхоз бүдүрүлгезинге чамдык ажылдавас кижилер бар. Чижээ, тудуг бригадазында Күрседи, Дулдуй, Дондуй, тудуг бигадири коммунист Төмүртей. Чамдык хүннерде ажылдаза-даа, оларның бүдүрүп үндүрүп турар продукциязы кончуг багай болуп турар. Чылгы кадарчылары Мандаа, Сувак олар чамдык үеде чылгыны кадарбайн турарлар. Колхозтуң чылгызындан 10 ажыг баш мал читкен. Хову бригадазында коммунист Төнчүн колхозка 2 ай хире ажылдавайн турда, партия эге организациязының секретари эш Дугар-оол кандыг-даа хемчег албаан. Колхозка күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар дугайында партия организациязы сагыш салбайн турарын бо чижек айтып турар.

1951 чылдың бир дугаар чартыында күш-ажыл кылып шыдаар 192 колхозчулардан 25 кижи күш хүнүнүң минимумун күүсетпээн, 33 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээн. Колхоз даргазы эш Байгыыжык, район шүүгүзүнүң шииткекчизи эш Бавуужап олар ол чалгаа кижилерге кеземченин хемчеглерин көргүспейн турарлар.

Колхозта отчёт, учёт мырынай сандаргай байдалда турар. Колхоз санакчызы эш Даваа бүгү документилерни кандыг-даа камгалал, эмгесеске чок ажаап турар. Ол сандаргай документини туралыг-ла кижилер көрүп турар. 1951 чылдың май айдан бээр колхозчуларның ажылдап алган күш хүнүн санаваан. Колхозчу Мандааның январь, февраль, май айларда, Саарның март, апрель, май айларда ажылдап алган күш хүнүн санаваан. Колхозтуң кассиринге ажылдадыры-биле колхозтуң ниити хуралы эш Допчунну бадылаан, а херек кырында колхозтуң кассири эш Допчун эвес, колхоз даргазы Байгыыжык-биле колхоз санакчызы Даваа олар боттары болуп турарлар. Ынчангаш кассага кирген акшаны олар боттары чарыгдап турарлар.

Эт-хөреңгилерни болгаш херекселдерни бригадаларга болгаш фермаларга быжыглаваан, ынчангаш колхоз санакчызы Даваа эт-хөреңгилерниң болгаш херекселдерниң чок, барының дугайында кандыг-даа түннел үндүрүп шыдавас болуп турар.

Сиген кезип турган бригадаларның чепсек-херекселдери сиген шөлдеринде чыткылаар. Чижээ, Кара-Талда сиген шөлүнге 2 демир-хүүректи, 1 машина бизин, 1 хомутту каапкан чыткан. Колхозтуң саар инек фермазы 1951 чылда 28.800 литр сүт саап алыр планныг тургаш, үүгле 3500 литр сүт саап алган.

1951 чылда колхоз 20 чурттталга бажыңнары тудар планныг тургаш, үүгле 2 бажыңны шала туткан. Малдың 7 кажааларын куду шынарлыг кылдыр кылган. Колхоз даргазы эш Байгыыжык «мен тудуг ажылын харыылавас кижи мен, ону харыылап удуртуру-биле соңгуп турускан тудуг бригадири харыылаар ужурлуг үүве» деп чугаалап турган.

Колхоз күрүне мурнунга мал өстүрериниң планын бо чылын күүсетпээн. Мал чеми белеткеевээнинден, малга чылыг кажаа тутпаанындан, мал кадарчыларынга чамдык идегел чок кижилерни киргенинден колхоз 1950—1951 чылдарның кыжынында 1500 хире баш малдан когараан. Мал ажылының талазы-биле мурнунда болган четпестерни болгаш частырыгларны узуткаар дугайында хемчеглер албаанының түннелинде бо чылын колхоз мал чеми белеткээриниң планын үүгле 24 хуу күүсеткен. Ол ышкаш мал кадарчыларынга ак-сеткилдиг кижилерни шилип албаанындан колхозтуң ажылчын аттары Тестиң унунда 2—3 бооп алган ээн чоруп чоруур болгаш азы оларны туралыг-ла кижилер туткаш аргызы мунуп турар.

Колхозтуң ниитилештирген өскүүхөреңгизин колхозтуң ниити хуралының чөпшээрели чокка колхоз даргазы эш Байгыыжык чарыгдап турар фактылар бар. Колхоз кижилерден янзы-бүрү 17 баш мал алыр өрелиг. Чижээ, С. Тоолайдан 3 теве, Мандаадан 1 теве, Картиден 2 инек, Сириңмаадан 1 теве болгаш оондаа өске. Колхозчуларның ажылдап алган күш-хүнүн барымдаалавайн дыка хөй тарааны аванзыга берген. Оон учёдун кылбаанындан каш тонна тарааны кижилерге үлеп бергени билдинмес болуп турар. Ол ышкаш колхозчулардан дыка хөй акша алыр өрелиг, ону база чыып албаан. Ынчангаш Тес-Хем райкүүскомундан, оон көдээ ажыл-агый килдизиниң ажылдакчыларындан ол аныяк колхозтуң ажылының иштинче хандыр кирип, оон ажылынга дузалаарынче, ол колхозтуң организас, ажыл-агый тургузуун быжыглаарынче сагыш салыры негетинип турар.

М. СЕРЕН-ДОРЖУ.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Каадырларны шын ажыглаар

Каа-Хем районнуң Зубовкада «Сталинчы орук» колхоз комсомолчу аныяк чолаачыны белеткеп алган. Оон өөренирингe элээн хөй акша-хөреңгини колхозтан үндүрген.

Ам колхоз баштаар чери ол аныяк чолаачыны ажыглавайн турар. Машинаны чорудар эргелиг бодунуң кижизи турбужа, машина ап чоруур эрге тутпаан кижиде машиназын хүлээдип каан турар. Моон ужурундан аныяк, тускай эртемниг комсомолчу ажыл чок чоруп турар.

Машинаның септелгезин кылбайн турар. Моон ап көөрге, колхоз баштаар чери бодунуң ажылынга харыысалга чок деп чүве көстүр. Колхозтуң хөй-ниити машина чепсек-херекселдерин камнап, оон септелгезин чорудары чугула.

Аныяк каадырларны чөп ажыглаарынче кичээнгейни салыр болза чогуур.

Н. НАЗЫТЫ.

Чурттакчыларны чунар-бажың-биле хандырар

Чаа-Хөл район төвү Чаа-Хөл суур тургустунуп келгеннен бээр элээн каш чылдар эртип турар. Бо чылдарның дургузунда район төвүнде чунар-бажың тутунмаан.

Район төвүнүң ажылчын, албан-хаакчыттарының культурлуг, арыгшевер чурттталгазынга чунар-бажың ажыдары эргежок чугула турда, райкүүском мынчага чедир кандыг-даа хемчег албайн турар. Район төвүнге чунар-бажың ажыдып болур арга райкүүскомда бар.

Район төвүнүң чурттакчыларының культурлуг чурттталгазынга херектиг чунар-бажың ажыдарының хемчээн дарый алыры районнуң удуртур органнарындан хамааржып турар.

Я. ДАНЗЫРЫН.
Т. ЛАС-ООЛ.

Самчыгдакчыны харыысалгаже

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумузунда «Сталинчы орук» колхозту улгатыр катыштырарының мурнунда катыштыртынган колхозтарның бирээзи «Чодураа» колхозту даргалап турган эш С. Топуй-оол ниитиниң өнчүзүнден бир төрүүр инекти чөпшээрел чокка өлүрүп чиген. Эш Топуй-оол ол өрезин амдаа төлеп бербээн.

Эш Топуй-оолдуң самчыгдалдары колхозтуң акша-хөреңгизинде болгаш өске-даа эт-херекселдеринде бар болуп турар. Моны көргеш, ВКП(б) райкому эш Топуй-оолду партиядан үндүрген болгаш харыысалгаже шилчиткен.

Ниитиниң өнчүзүнүң самчыгдакчызы Топуй-оолду истеп хынап, колхозтуң өрелерин төледир херек.

Ч. МОНГУШ.

Румынияны Совет Армияның хостаанындан бээр чеди чыл болган оюн холбаштыр Бухарестиге болган байырлыг хурал

БУХАРЕСТ. Румынияны фашизмден Совет Армияның хостаанының хүнүнден бээр чеди чыл болган оюнга холбаштыр румын найсылалдың ажылчы чоннарының байырлалдыг хуралы август 22-де болган.

Президиум столунуң артынга министрлер чөвүлелиниң даргазы доктор Петру Гроза, министрлер чөвүлелиниң даргазының оралакчызы, Румынияның ажылчын партиязының чингине секретари Георгиу-Деж болгаш партияның база чазактың өске-даа удуртукчулары көстүп келирге олурганнар диңмиттиг адыш часкаашкыннарыбиле уткаанар. Хуралдың киржикчилери болза, президиумге өш К. Е. Ворошилов баштадыр совет чазак төлээлери кестүп келирге Совет Эвилелинге болгаш улуг башкы Сталинга алдар кылаыр үзүлбес адыш часкаашкыннарыбиле уткаан. Президиум столунга Германияның демократтыг республиказының, Моол арат республиканың болгаш улус демократиязының чурттарының чазак төлээлериниң баштыннары база тус-тус олургулапкан.

Румынияның улус республиказының министрлер чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Василе Луканың илеткелин хуралдың киржикчилери улуг кичээнгейлиг дыннаанар. Илеткел болуп турда румын улустуң удуртукчузу Георгиу-Дежке алдар кылдыр, Совет Эвилелинге алдар кылдыр, румын улустуң улуг өңнүү өш И. В. Сталинга алдар кылдыр диңмиттиг адыш часкаашкыннары болуп турган.

Хурал даргазында совет төлээлериниң баштыны өш К. Е. Ворошиловка сөс берген. Бүгү олурушканнар өш Ворошиловту туруп келгеш үр адыш часкап байырлааннар. ССРЭ! Сталин! дээн найыралдыг йөрээлдер залга диңмиреп турган.

Өске чазак төлээлериниң баштыңчылары база байырлыг сөстер чугаалааннар.

Эш И. В. Сталинга чорудар байырлыг чагааны хуралдың киржикчилери улуг көдүрлүүшкүннүүбиле хүлээп алганнар.

(СЭТА).

Румын улустуң байырлалы

БУХАРЕСТ. Румынияның улус республиказының ажылчы чоннары фашистиг дарлалдан боттарының төрээн чуртун Совет Армияның хостаавының алдарлыг оюн өөрүшкүлелдии-биле байырлап демдеглээннер. Хоорайлар болгаш суурлар каас чагаш кылдыр шиметингилээн турган. Август 23-те чурттуң бүгү чурттакчылыг черлерингге ол улуг вационал байырлалга холбаштырган митингилер болгаш чыскаалдар тус-тус болгулаан.

Август 23-те Бухарестиге ажылчы чоннарың чыскаалы болгаш шериг парады болган.

Эртенгивиң 8 шак 30 минута. Генералиссимус Сталин аттыг шөлге, бүгү күш-ажылчы кижи төрелгетевниң баштыңчызы Иосиф Виссарионович Сталинның тергиин улуг дүрзү-хевириниң чанында төп индирге диңмиттиг адыш часкаашкыннары болуп турда, Румынияның улус республиказының министрлер чөвүлелиниң даргазы доктор Петру Гроза, улустуң национал улуг хуралының президиумунуң даргазы академик Пархон, Румынияның ажылчын партиязының чингине секретари Георгиу-Деж, партияның болгаш чазактың удуртукчулары Анна Паукер, Василе Лука, Теохари Джоржеску, Иосиф Кишиневский, Георге Апостол олар чеңдип келгеннер.

Төп индирге совет чазак төлээлериниң баштыны ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Совет Эвилелиниң маршалы өш К. Е. Ворошилов болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызы өш А. Е. Богомолов болгаш ССРЭ-ниң Румынияда онза болгаш бүрүн эргелиг элчиви өш С. И. Кавтарадзе олурушканнар.

Румынияның улус республиказының чепсектиг күштериниң министри генерал-полковник Эмиль Бондараш шериг парадының чыскаалыпкан турган шериглерин эртип байырлаш байырлыг сөзүн чугаалаан. Румын улустун, чазактың база Румынияның ажылчын партиязының Төп Комитединиң мурнундан Эмиль Боднараш Румынияны хостааны дээш тиилетирбес Совет Армияга болгаш улуг Сталинга байыр чедирген. Канчаар-даа аажок улуг шөлдүң ужунга чедир күштүг „ура" диңмиреп үнген.

Ооң соонда шериг парады болган.

Бухарестиниң ажылчы чоннарының байырлыг чыскаалын ажылчыннарның боо-чепсектиг отряттары ажыткан. Ооң соонга шөлче пионерлерниң болгаш школачыларның чечектер тудуп шиметинилээн муң-муң колонналары бар чорааннар.

Индирлерге олурганнар болза, Август 23 аттыг районнуң ажылчы чоннарының колонналары көстүп келирге найыралдыг адыш часкаашкыннары-биле уткааннар. Колонналарның эң бажынга улуг алдын үжүктер-биле бижитинген плакаттар көдүрүп алган чорааннар. Ында мынча деп бижээн: „Сталинга алдар!" Чысказлчылар болза, чүс-чүс улуг кызыл туктарны, И. В. Сталинның, ВКП(б) ТК-ның Политбюрозунуң кежигүннериниң, румын чазактың болгаш румын ажылчын партияның удуртукчуларының портреттерин, Мао Цзе-дунның, Ким Ир Сенвиң, Матиас Ракошинин, Морис Торезтиң, Пальмиро Тольяттивиң, Хо Ши Минниң портреттерин көдүрүп чорааннар.

Улуг Сталинга алдар кылдыр байырлалдыг йөрээлдер шөлге үзүктел чокка дыңналып тургулаан. Чыскаалдың киржикчилери болза, өш И. В. Сталинның шынчы соратниги, Совет Эвилелиниң маршалы өш К. Е. Ворошиловка найыралдыг изиг байырын чедирип турганнар.

Күш-культуржуларның колонналары каас шиник чараш байдалбиле эртип турган.

Бухарестиниң ажылчы чоннарының чыскаалы дөрт шак дургузунда үргүлчүлээн. Аңаа беш чүс муң чыгыы кижи киришкен.

(СЭТА).

Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының чөвүлелиниң сессиязы

БЕРЛИН. Август 21-де Берлингe, улустуң палатазының бажыңынга демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының (ДАБФ) Чөвүлелиниң чедиги сессиязы ажытынган.

Сессияның киржикчилери дараазында айтырыгларны чугаалажырыбиле бадылаан: 1. Аныяктарның болгаш студентилерниң 3-кү Бүгү-делегей фестивалиниң түннелдери болгаш ДАБФ-ның тайбың дээш демиселге аныяктарның ажыл-чорудулгазының чаңгыс эвин быжыглаар талазы-биле чаа сорулгалары. 2. Аныяктарның эргелерин камгалаарының бүгү-делегей конференциязын эртирер дугайында санал. 3 ДАБФ-га чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайы. 4. Янзы-бүрү айтыыглар. Бирги айтырыгның талазы-биле кол илеткелди ДАБФ-ның даргазы Энрико Берлингуер кылган.

«Бүгү-делегей фестивалинге бүгү делегейниң аныяктары чаа дайын белеткелинге удур, Германияның болгаш Японияның катап чепсеглээшкининге удур, Кореяда америк-англи агрессияны болгаш вьетнам улуска удур агрессияны соксадыры дээш ам-даа улам шынгыы демисежир деп хүлээлге алганнар. Бүгү делегейниң аныяктары колоний улустар-биле база фашизмге кулдандырган болгаш хосталга, национал хамаарышпас чорук, тайбың дээш демисежип турар улустар-биле эп-катыжыышкыны дээш улам идепкейлиг демисежир-дир деп хүлээлгени алганнар. Аныяктар, хамыктың мурнунда бодунуң бүгү күжүн беш улуг күрүнелерниң аразынга, бүгү улустарның тайбың амыдыралын хандырар Тайбың Пактызын чарарының кампаниязын чорударынга салыр бис деп хүлээнгеннер» деп илеткелчи чугаалаан.

Бодунуң илеткелиниң төнчүзүнде Энрико Берлингуер бүгү делегейниң аныяктарының демократтыг шимчээшкинин улам хөгжүдеринге федерацияның боттандырып чорудар хемчеглериниң дугайын чугаалаан.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының август 21-де дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачыларының кезектериниң сырый демкатыжыышкыны-биле бүгү фронтуларда дайзынның атакаларын чедиишкиннии-биле ойтур шаап турар болгаш ооң дириг күжүнге база техниказынга улуг когаралдарны таварыштырып турар.

Август 20-де чөөн далай эриктеринге дайзынның корабльдери Вонсанче хөме таварып келгеш, ол тайбын хоорайны болгаш ооң чоок кавыларын араатанзыг ёзу-биле боолааннар. Улустуң армиязының артиллерия кезектери дайзынның бир кораблин сугже дүжүрген болгаш ийи корабльдеринге улуг үрелиишкиннер чедирген.

(СЭТА).

Синьхуа агентилели америк самолёттарның Кэсоннуң нейтральдыг зоназын үрэзниниң дугайында

ПЕКИН. Август 22-де Синьхуа агентилелиниң корреспондентизи Кэсондан мынчап медээлээн:

Августуң 22-де корей шагы-биле 22 шак 20 минут турда дайзынның самолёду Кэсоннуң нейтральдыг зоназында чугаалажыышкыннар районунуң кырынга көстүп келгеш, бомбалаашкын болгаш боолаашкыннар кылган. Дайзынның самолёдунуң ужуп келгенин амгы үеде тодарадып турар.

(СЭТА).

Пхеньянны америк самолёттарның араатанзыы-биле бомбалааны

ПХЕНЬЯН. Америк ужар-чүүл Пхеньянны бомбалаарын үргүлчүлеп турар. Америк самолёттар, хоорайны бомбалап. боолаашаан ооң кырынга хүннүң-не көстүп кээп турарлар. Сөөлгү үш хүннериң иштинде хоорайже 600 ажыг бомбалар октатынган. Оожум частыр бомбалар хүнүң-не частып турар.

Америк самолёттарның хоорайны араатанзыг ёзу-биле бомбалап турарын чугаалавышаан, Пхеньянның улус комитединиң даргазының оралакчызы Пак Гон Сык америк самолёттар бодунуң араатанзыг ужудуушкуннарын Кэсонда чугаалажыышкыннарның эгелээнинин соонда онза күштелдирген деп медээлээн. Ындыг янзы-биле, июньнин 1-ден июльдиң 10-га—Кэсонда чугаалажыышкыннарның эгезинин хүнүнге чедир 40 хүннер иштинде америк ужар-чүүл Пхеняьнның кырынче 80 ажыг ужудуушкуннар кылган болза, дараазында июльдиң 11-ден августуң 20-ге чедир 40 хүннер иштинде 250 чыгыы ужудуушкуннар кылган. Сөөлгү айның дургузунда хоорай кырынче октатынган үүгле улуг бомбалар 4 муң ажыг.

Америк агаар дээрбечилериниң үүгле Пхеньянче эвес, харын Соңгу Кореяның өске-даа хоорайларынче чорудуп турары бо бүгү араатанзыг ужудуушкуннарының сорулгазы болза, тайбың чурттакчыларны узуткааары болгаш чурталга бажыңнарын үрээри болур деп Пак Гон Сык чугаалаан. Кэсонда чугаалажыышкыннарның эгезинден август 20-ге чедир үе дургузунда америк бомбалаашкыннарның түннелинде кандыгдаа шериг объектилери чок Пхеньянда 4 муң ажыг чурттакчылар өлүткен болгаш 2.500 ажыг кижи балыглатырган.

Бо бүгү болза, америк интервентилер, бистиң хоорайларывысты, эң ылаңгыяда Пхеньянны, бомбалап тургаш, корей улусту сөгүртүп, тайбың чурттакчыларны террор ёзу-биле хыдыыр деп сорулга салып турарлар деп сөзүн төндүрүп тура Пак Гон Сык чугаалаан. Пхеньянның чурттакчылары америк агаар дээрбечилериниң тайбың чурттакчыларга удур үүлгедиглеринге ханызы-биле кпленнеп турар болгаш ол бужарбаык чоруктарның организакчыларын-даа, күүседикчилерин-даа хемчег алырын негеп турарлар.

(СЭТА).

Милитаризацияның дарлалының адааңда

«Дайын» деп сөс болза, америк солуннарның болгаш радионуң үргүлчү дагыннап турар сөзү болур. АКШ-тың президентизи Трумэнниң 1951 чылдың баштайгы чартыының дургузунда экономнуг отчёду дайынзырак байдалга база-ла хандыккан болган. Америк экономиканың амгы үеде байдалы кандыг болуп турарыл?

Трумэнниң чартык чыл отчёдунун бадыткап турары-биле алырга, чурттуң экономнуг байдалын илередип турар кол тергиидекчи фактор болза, боо-чепсеглээшкинни моон соңгаар улам көвүдедири болур-дур. Бо чылдың баштайгы чартыында АКШ-та шериг продукциязының хуузу шериг сорулгаларын акшаландырары ышкаш чурттуң үлетпүр продукциязының ниити хемчээлинге оон-даа улам өскен.

Трумэнниң отчёду-биле алырга, баштайгы чартык чылда шериг чарыгдалдары мурнунда чартык чылдың шериг чарыгдалдарынга бодаарга 50 хуу өскен болуп турар. АКШ-тың президентизиниң сөстери-биле алырга, ол чарыгдалдар 1952 чылдың ортаа үезинде ийи катап өзер болгаш чыл деннели-биле 63 миллиард доллар четкен турар. Трумэн бодунуң, отчёдунга шеригнин акшаландырылгазының эвээжеткен саннарын кииргени чугаажок. Бир эвес өске дорт эвес шериг чарыгдалдарын болгаш шеригнин немелде акшаландырылгазын санаар болза, АКШ-тың күрүне бюджединиң канчаар-даа аажок хөй хуузу дайын белеткелинче кирип турар.

АКШ-та экономиканың милитаризациязының темпилериниң күштелгениниң дугайын шериг бүдүрүлгезиниң өзүлдези көргүзүп турар. 1951 чылдың баштайгы чартыында АКШ-тың ниити үндүрүп турар продукциязында шериг продукциязының хуузу Кореяга америк интервенция эгелээн үе-биле деңээрге ийи катап өскен деп чүве Трумэнниң отчёдундан көстүп турар.

Америк улуг монополияларның шериг бүдүрүлгези онза күштелип өскен. Алюминия үлетпүрүнде, «шериг чагыглары ортумаа-биле бүгү бүдүрүлгелерниң 45—60 хуузу болуп турар» деп «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорд рипорт» журнал бижээн. Кан бүдүрүлгезиниң талазы-биле «Юнайтед Стейтс стил» компания болза, бодунуң канчаар-даа аажок хөй продукциязын дөрттүң бирги хуузу шуут шериг хереглелинге кирип турар деп 1950 чылда-ла чарлаан. «Дженерал моторс» компания 1951 чылдың мартта-ла үш миллиард доллар ажып турар шериг чагыгларын хүлээп алган турган.

Бо чылдың эгезинде АКШ-тың «Анаконда» деп чес компаниязы хамааты продукцияны кызырган, шериг хереглелинге хөй-хөй чести бүдүрерин чарлаан. Ол катыжыышкынның чарлал бижиктеринде моон адааңда ыядынчыг санажылгаларны киирген: «Он алды дюймниг пушка оъгунга кирер чес он беш радиоприёмниктерни бүдүрер чес-биле деп. Үш муң бажыңны тударынга хереглээр чес болгаш хүлер бир линкору тударынга база-ла четчир...»

Боо-чепсеглээшкин көвүдээшкиннери хамааты бүдүрүлгелериниң адырларын кызырар дээрзи чугаажок. АКШ-та хамааты, ылаңгыя чурталга тудугларының чидиибиле кызырылганы ол дугайын херечилеп турар. АКШ-тың автомобиль үлетпүрүнүң тайбың бүдүрүлге продукциялары база-ла кызырлып турар. Ооң түннелинде сөөлгү үеде автомобиль заводтарындан чүс муң хире ажылчыннарны үндүрген. Май, июнь айларда чиик үлетпүрүнүң пөстаавы, бажың херекселдери болгаш өске-даа адырларында ажыл чоктар өзүп турар.

Трумэн чазааның шериг экономиказының программазы бүдүрүлгениң чамдык хамааты адырларын милитаризастаарынга чедирер. Кукурузадан продукция бүдүрер «Корн продактс рифайнинг компани» деп компанияның медеглээни болза, ооң эрткен чылда алганы рекорд кончаазы шериг чагыгларын күүсеткениниң түннели болур-дур. «Кудулданы хевирлээринге, алюминияның эзилдирилгезинге, нефть үтээшкинин өрүмнээринге, саазын кылыгларны, пөс-таавыны, частыр бүдүмелдерни бүдүреринге кукурузадан хөй саныг продуктулар херек...» — бо бүгү чүүлдер чазактың шериг чагыгдалдарынга кирип турар чүве дээп. «Нешнл бисквис компани» 1951 чылдың бир дугаар кварталында шериг министерствозунга далай шериниң походтарынга хереглээр 400 миллион далганны бергеш, ооң-биле «шынчы» кончааны алыр деп мактанып турар. Ажыл-агыйның хамааты адырларын кызырып, эвээжеткени-биле шеригниң болгаш аңаа хамаарышкан бүдүрүлге адырларының чаңгыс талалап катап сайзырап турары америк экономиканы милитаризастаарынга хажык чок орук болуп турар. Кризис айыылынга дүвүрээн америк монополитсер АКШ экономиканың ирип-чыдыырын боо-чепсеглээшкинни калчаалыы-биле көвүдедип тургаш доктаадырын оралдажып турар. Ынчалза-даа шеригниң түр шуугаашкыны капитализмниң экономиказынга таа рышкан чөрүлдээни эмнеп шыдавас.

1951 чылдың баштайгы чартыының дургузунда АКШ-та үргүлчүлеп турар боо-чепсеглээшкинниң калчаалыг көвүдедиишкининиң түннелинде үлетпүр бүдүрүлгениң ниити сан-түнү бо чылдың эгезинде чаңгыс черге таптап турган, а сөөлгү айларда элээн кудулаан. Майда үлетпүр бүдүрүлгениң ниити сан-түнү 223 турган болза, а июнь айда бар сан-түнү-биле алырга, 215 чедир кудулаан.

Боо-чепсеглениишкиннің сүрүүшнү канчаар-даа аажок улуг турзадаа, бодунуң отчёдунга Трумэн АКШ-тың үлетпүр бүдүрүлгезиниң ниити деннели чүге кудулап бадып турарын тайылбырлаарын оралдашкан. «Чиг эттиң чамдык четпестериниң болгаш хамааты хереглел бараанының негелдези эвээжээнинин» дугайын Трумэн чугаалап турар. «Хереглелдерниң эвээжээни» деп сөстерниң артында өске кандыг үүг-даа чок, харын америк чонну боо-чепсек фабрикантыларының кээргел чок үптээшкини болгаш АКШ-тың ажылчы чоннарының моон соңгаргы ядараашкыны чаштынып чыдар.

Америк саң-хөөчүлерге милитаризация өлүмнүг саълдар-халдамырны чедирип турар.

Кореяда дайынның эгезинден эгелээш АКШ-та бир дугаар чугула хереглелдерниң өртээ үргүлчү өзүп турарын Трумэн билинген. АКШ-тың президентизиниң чугаазы-биле алырга, акша санын үрдүндүр көвүдедиринге «чиженнээр чорук дуза чедирген болгаш бистиң улузувустун элээн кезиинге аар байдалды чүүктеткен болган».

Боо-чепсеглээшкин сүрүүшкүннери, акша санын үрдүндүрерин күштелдирери, а ооң аар-бергедээшкинин америк чоннуң ажылчы кезээ боттарының эгиннеринге чүүктээрлер.

АКШ-тың монополистери боо-чепсектиң өртээн боттары кара-туразыбиле тургузуп, ону чазакка тоолчургу чижеңн өртекке садып турарлар. АКШ-та боо-чепсектиң өртээ сөөлгү чылдарда дыка өрүлээн.

Бир эвес делегейниң ийи дугаар дайыны доозулган үеде бомба октаар аар ужар-хеменің өртээ 629.000 доллар турган болза, а 1951 чылдың апрельде ооң өртээ 3.500.000 доллар четкен. Кырынга ужар-хемелер хондуруп ап болур далайның улуг шериг пароходу (авианосец) 60 миллион доллар өртектиг турган болза, ол ам ийи катап улгаткан. Солдат кочалдан эгелээш атомнуг бомбага чедир бүгү шериг кылыгларының өртээ хемчээл чок өскен. Ындыг янзылыг улуг насос ышкаш, АКШ-тың шериг бюджеди америк ажылчы чоннарның карманындан акша-хөреңгини алгаш монополияларның демир хааржаанче киир октап турар.

АКШ-тың улуг саң-хөө магнаттарынга дайын белеткели канчаар-даа аажок улуг кончааны бээр. Сөөлгү чылдарны—америк монополияларның «алдыннанчак чылдары» деп бир америк солун халас адаваан. Баштайгы чартык чылда катыжыышкынларның чылда кончаазы 50 миллиард доллар түңге четкен деп Трумэнниң отчёдунда айтып турар. Харын мырыңай дайынның (1942—1945 чылдар) үезинде безин ол кончаа чылда 30,7 миллиард доллар турганын сагындырар херек. Мынчангаш «соок дайынны чорутпушаан, Кореяга удур ажык агрессияның оруунге киргеш, АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери болза, боо-чепсек фабрикантыларынга көстүп көрбээн кончааны хандырган.

Америк экономиканың милитаризациязы болза, АКШ-тың ажылчы чоннарынга кончааны сүрбүшаан, ажылчыннарны дарлаарын улам-ла күштелдирип турар.

«Моортай күскени кедеп турары ышкаш, мастер ажылчыннарны көрүп, кадарып турар. Ажылчын бичии соксай бээрге-ле ол ажылчыннарны албадай-ла бээр. Ажылчыннар бүрүн шыдавастай бергижеге чедир дүрген, дүргени-биле шимченип-ле турарындан аңгыда цехте чүү-даа өскерилбес» деп Мичиган штатта фрод Ривер Руж деп автомобиль заводунда ажылчыннарның күш-ажылының байдалын ол черниң солуну ынчаар бижип турар.

«Милитаризацияның түннелинде америк ажылчыннарның амыдырал деннели үргүлчү кудулап турар. Чуртта бүгү өг-бүлелериниң хөй кезии 1950 чылдан 1951 чылдың эгезинде боттарының орулгазын улгатырып шыдавааннар, а бештиң бирги өг-бүленің орулгазы херек кырында кудулап-ла турар болган». Трумэнниң албадатынган ол миннишкини эмин эртир оожум дыннаалып турар-дыр. АКШ-тың ажылчы чоннарының дыка хөй кезии болза, монополияларның кээргел чок хемдип-тонаанының уржуунда таварышкан.

Америк улусту ажыы-биле үптептонаарының хевириниң бирээзи болза, үндүрүглер болур-дур. Нью-Йоркте ном садыглаарының делгелге черинде «Олча ажык үндүрүүн канчаар санаарыл» деп аттыг дептержигеш делгеп каан. Ындыг дептержигештиң тыптып келгени анаа таварылга эвес. Америк ажылчынга, азы албан хаакчытка бодунуң чөгенчиг ажыл төлевиринден үндүрүглер төлээринге, АКШ-тың дүвү чок оңгар дег шериг бюджедин долдурарынга тодаргай инструкция чокка шынында берге-ле болгай.

Амгы үеде дорт болгаш дорт эвес үндүрүглер американчыларның ажыл төлевириниң дөрттүң бири болур. Президент Трумэн бодунуң чартык чыл отчёдунга үндүрүглерни 10 миллион чедир өстүрерин негээн.

Америк экономиканы милитаризастаары АКШ-тың башкарыкчы бөлүктериниң даштыкы политиказы болза, агрессчи чорук-биле ханы харылзаалыг. Вильсон болгаш Трумэн, Ачесон болгаш Маршалл боо-чепсеглээшкинни моон соңгаар үрдүндүр сүреринче кыйгырыгны ам-даа соксатпайн турган.

Бо бүгү чүүлдер болза, АКШ-тың айыыл чок чоруун «хандырарынга» болгаш харын мырыңай «тайбыңны камгалаарынга» чугула деп бир хей чүве көргүзерин оралдажып турарлар.

Америк политикчилер болза, америк улусту болгаш делегейниң хөй-нитизиниң бодалын азыышкынче киирер дээш чагдынып турар. Шынында АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери тайбыңдан болгаш делегей чөрүлдээлерин тайбың ёзу-биле шиитпирлээриниң коргарлар. Ам кажан Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар чоруп турда, АКШ-тың төлээлекчилери боо-чепсеглээшкинни уламчылаарын таңгыраглап турарлар.

АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери кризисти болгаш экономнуг буступ дүжүүшкүннерни болдурбас дээш экономиканы милитаризастаарын болгаш дайын белеткелин чорудуп турарлар.

Г. РАССАДИН.

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

„Главкинопрокаттың" Тыва конторазы
бо чылдың август 27-ден эгелеп
„Кыдат цирк"

деп чаа совет фильмни областың экраннарында үндүрүп эгелээн
Ол кинону Кызыл Тук орденниг документилиг фильмнерниң Төп студиязы 1951 чылда бүдүрүп үндүрген.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 2—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл илдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаваа илдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—2—65.

Б01509. Облкүүскомнуң типографиязы